

MAANDBLAD

APRIL 2006

VERSCHIJNT NIET IN JULI EN AUGUSTUS

“Visbennen op de kaai”

DE PLATE

V.U. Jean Pierre Falise, Hendrik Serruyslaan 78/19 - 8400 Oostende

lid van de unie der belgische periodieke pers

maritiem tijdschrift

Neptunus v.z.w.

Postbus 17

8400 Oostende

Tel. en Fax: **059/80.66.66**

e-mail: **vzw.neptunus@pi.be**

Neptunus een Belgisch Maritiem tijdschrift

Met informatie

..... over de **Marine**

..... over de **koopvaardij**

..... over **vreemde oorlogsbodems**

..... over ons **maritiem verleden**

..... over de **havenactiviteiten** en

over nog zoveel meer **interessante maritieme aangelegenheden**

Abonneer U

of schenk uw vrienden of kennissen een abonnement

Jaarlijks abonnement: **€ 15**

Beschermd abonnement: **€ 20**

Weldoend abonnement: **€ 30**

te storten op rekening **473-6090311-30**
van Neptunus, Postbus 17, 8400 Oostende

DE PLATE

**TIJDSCHRIFT VAN DE KONINKLIJKE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING
"DE PLATE" (V.Z.W.) - OOSTENDE.**

Prijs Cultuurraad Oostende 1996.

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming.

Aangesloten bij de CULTUURRAAD OOSTENDE en HEEMKUNDE WEST-VLAANDEREN.

Statuten gepubliceerd in de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad dd. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 16 juni 2004.

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen en weerspiegelen niet noodzakelijk de opinie van de Kring.

Tekstovername toegelaten na akkoord van auteur en mits vermelding van oorsprong.

Ingezonden stukken mogen nog NIET gepubliceerd zijn.

De auteurs worden er attent op gemaakt dat bij elke bijdrage een bronvermelding hoort.

JAARGANG 35

NUMMER 4

MAAND april 2006

Prijs per los nummer: € 1,50

IN DIT NUMMER

blz. 113: **F. GEVAERT**: De metamorfose van de haven van Oostende (deel 7).

blz. 122: **I. VAN HYFTE**: De Engelse kerk staat grotendeels op grond van het oude slachthuis..

blz. 124: **D. FARASYN (+)**: Koninklijk bezoek aan het Amerikaans eskader voor Oostende.

blz. 126: **R. JANSOONE**: Oostende en de zeevisserij tijdens de Eerste Wereldoorlog (18 en slot).

blz. 132: **F. HUBRECHTSEN**: Militaire gebouwen te Oostende in het verleden.

blz. 143: **S. VANDAELE**: De hotelbrigades in Oostende.

**HET DOCUMENTATIECENTRUM VAN DE HEEMKRING IS TE RAADPLEGEN
GEDURENDE DE OPENINGSDAGEN EN -UREN VAN ONS MUSEUM**

KONINKLIJKE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING DE PLATE

Correspondentieadres : Heemkring De Plate, Langestraat 69, 8400 Oostende.

Verantwoordelijke uitgever : Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Hoofdredacteur: Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Rekeningen : 380-0096662-24

750-9109554-54

000-0788241-19

Het Bestuur

Erevoorzitters:

August VAN ISEGHEM, Ijzerstraat 1, 8400 Oostende.

Omer VILAIN, Rogierlaan 38/11, 8400 Oostende.

Voorzitter:

Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende, tel. 059708815.

E-mail: falise.jp@scarlet.be

Ondervoorzitter:

Walter MAJOR, Kastanjelaan 52, 8400 Oostende, tel. 059707131.

Secretaris:

Nadia STUBBE, Blauwvoetstraat 7, 8400 Oostende, tel. 059800289.

E-mail: plate.oostende@telenet.be

Penningmeester:

Simone MAES, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Leden:

Ferdinand GEVAERT, Duinenstraat 40, 8450 Bredene.

August GOETHAELS, Stockholmstraat 21/10, 8400 Oostende.

Freddy HUBRECHTSEN, Gerststraat 35A, 8400 Oostende.

Valère PRINZIE, Euphrosina Beernaertstraat 48, 8400 Oostende.

Emile SMISSAERT, Hendrik Serruyslaan 4/9, 8400 Oostende.

Gilbert VERMEERSCH, Blauw Kasteelstraat 98/2, 8400 Oostende.

Koen VERWAERDE, A. Chocqueelstraat 1, 8400 Oostende.

Schreven in dit nummer:

Ferdinand GEVAERT: Duinenstraat 40, 8450 Bredene.

Daniël FARASYN (+): Mevr. D. FARASYN, Ernest Feysplein 15/85, 8400 Oostende.

Ivan VAN HYFTE: Kastanjelaan 58, 8400 Oostende.

Roger JANSOONE: Eikenlaan 12, 8480 Ichtegem.

Freddy HUBRECHTSEN: Gerststraat 35A, 8400 Oostende.

Serge VAN DAELE: Coupurestraat 7, 8450 Bredene.

APRIL ACTIVITEIT

De Koninklijke Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate heeft de eer en het genoegen zijn leden en belangstellenden uit te nodigen tot de volgende avondvoordracht op

donderdag 27 april om 20.00 uur

in de conferentiezaal van de V.V.F, Dr. Colensstraat 6, 8400 Oostende

Onderwerp: DE HAVEN VAN OOSTENDE, VOORHEEN EN HEDEN

Spreker: dhr. **Ferdinand GEVAERT**, bestuurslid van onze kring

Aan de hand van geprojecteerde kaarten, illustraties en foto's wordt het ontstaan en de ontwikkeling van de haven van Oostende geschetst.

In de 15de eeuw was er een bescheiden begin toen er een verbinding gegraven werd tussen de Oostendse watergang en de zee, waarbij Oostende een "zeehaven" werd e, de vissers hun vaartuig aan een beschutte kaai konden meren.

Verder heeft dhr. Gevaert het nog over het beleg van Oostende, begin 17^e eeuw, waar de aanzet geschapen werd voor de huidige haven.

Via Oostende Vrijhaven, de vreemde bezettingen, de beide wereldoorlogen, toen Oostende de oorlogshaven werd, heeft hij het tenslotte over de ingrijpende omvormingen die voor de huidige haven een ware metamorfose betekenen.

Een brok geschiedenis die zeer nauw verbonden is met het leven van de Oostendenaars.

De heer Ferdinand GEVAERT kennen wij sedert vele jaren als een uitstekende conferencier die zijn lezingen op de gepaste wijze weet te kruiden met beeldmateriaal. Tussen de vele belangstellingssferen die hij heeft is die van de kennis van de haven van Oostende legendarisch.

Eens te meer een avond die u niet moogt missen. Zoals steeds is de toegang kosteloos en vrij ook voor niet leden.

* * *

MEI ACTIVITEIT

zaterdag 6 mei 2006 om 18.00 uur

SCHEMERAVOND KROEFELTOCHT

onder leiding van dhr. **Dirk BEIRENS**

We gaan terug op Kroefeltocht, d.w.z. we maken een leerrijke, smaakvolle, gezonde, verrassende wandeling in onze stad aan zee.

Dit jaar gaan we met onze gids de meer westelijke kant van Oostende vanuit historisch, folkloristisch en anekdotisch standpunt leren kennen.

De tocht duurt ongeveer 4 uur maar we houden vier keer halt voor respectievelijk aperitief, voorgerecht, tussendoortje en afsluiter.

Tips voor de deelnemers: neem toch maar een trui mee want het kan kil worden als de zon weg is! En dames, liever geen naaldhakken zodat U niet in allerlei sporen vastraakt!

Wie mee wil moet onmiddellijk bellen naar Jean Pierre FALSIE 059/70.88.15 vooraleer te storten (de storting moet na bevestiging dat men kan deelnemen, gedaan worden op rekening nr. 380-0096662-24 van De Plate – Oostende).

Na 27 april worden geen inschrijvingen meer aanvaard. Er kunnen 25 personen mee.

De prijs voor het hele gebeuren bedraagt 30 Euro. De tocht start om 18.00 uur aan het Leopold II monument op de zeedijk (3 gapers). Officieel einde om 22.00 uur ergens in de buurt van Petit Paris.

De weersvoorspellingen voor deze avond zien er op dit ogenblik goed uit.

Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis

Het Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis full-text op het net!

Voortaan kunnen de eerste dertig jaargangen van het BTNG (1969-2000) integraal via het web gratis geconsulteerd worden. Tik www.flwi.ugent.be/btng-rbhc o, eenvoudiger: 'btng' via Google.

DE METAMORFOSE VAN DE HAVEN VAN OOSTENDE (deel 7)

door Ferdinand GEVAERT

Addenda en glossarium (deel 1) bij de "Geschiedkundige kalender van de haven van Oostende" (deel 3 -1945-1980).

- Schiffsbunker Het misverstand, verwarring en foutief begrip betreffende de aard, bestemming en functie van de scheepsbunker uit W.O.2 in het Zeewezendok. blijft, ondanks de rechtzetting, de illustraties en de beschrijving van de snelbootbunker (zie o.m. fig. nrs. 11, 12, 20, 21, 21 bis, 23, 24, 51 t/m 55), een halsstarrig (zij het in beperkte kring) leven lijden. Het was geen "sous-marin" -, "U-boot"- of "duikbootbasis" doch een bunker voor motortorpedoboten (in het Duits: Schnellboote).
Op 21 mei 1945 (dus na het beëindigen van de oorlog in Europa) werd het 2 meter dik dak van de bunker gedynamiteerd door de Canadese Genie, waarbij het dak in elkaar zakte, doch niet uit elkaar gereten werd. In 1946/1947 werd door het aannemersbedrijf SOCOL de doorsteek van het Zeewezendok (zie rep. nr. 57 van fig. nr. 11 en rep. C van fig. nr. 21) gedempt, het ingezakt dak van de scheepsbunker gesloopt, evenals de steunkolommen en de achter- en zijwanden. Het onderwatergedeelte en de vingerpielen bleven echter bestaan. Deze laatste zouden pas in 1955 verwijderd worden. (Zie luchtfoto, fig. nr. 56).
- 1944-1945 Tijdens de periode van 9 maanden tussen 27 september 1944 en 30 juni 1945, toen de haven uitsluitend werd gebruikt als bevoorradingshaven voor de geallieerden, werden 2.664 zeeschepen gelost, waarbij 1.030.000 ton legervoorraad verhandeld werd, 670.000 manschappen en 50.000 voertuigen ont- en ingescheept. Ter vergelijking, gedurende 1954, toen de haven nog intensief gebruikt werd, werd 1.030.000 ton goederen gelost.
- In- en ont- Gemeenzaam genoemd: "carferrybrug", in het Engels: "linkspan". Maakt de
schepingsbrug verbinding wal/schip, zodat de in te schepen of de te ontschepen voertuigen op eigen kracht kunnen in- en ontschepen. In 1953 werd te Oostende de eerste carferrybrug door het Bestuur van het Zeewezen in gebruik genomen. De installatie was ontworpen door diensten van het Zeewezen in samenwerking met Openbare Werken, Dienst der Kust. Als constructie en werkingsprincipes werd het concept gevolgd van de laadbruggen van de veerdienst Vlissingen-Breskens op de Westerschelde (Provinciale Stoomvaart Maatschappij Zeeland). Het concept bestond uit een scharnierende brug, opgelegd op een scharnier op de kaai, die op- en neer bewogen werd door een hijsmechanisme opgesteld in een brugportaal. Bij het aanmeren van het schip werd de brug neergelaten op het achterschip (of later ook het voorschip), waarbij de brug afgesteund werd op het schip. Om te beletten dat de brug de bewegingen van het schip niet zou volgen werd na het opleggen van de brug op het schip, het hijsmechanisme uitgeschakeld, zodanig dat het "vrij-wielde" terwijl de brug de bewegingen van het schip volgde.
Om te beletten dat de brug van het schip zou vallen, werd het schip stevig in een fuik gehouden. De fuik werd uitgerust met verende eindbuffers (fenders) en verende zijwanden. Zodat het schip slechts zeer beperkte dwarse en achterwaartse bewegingen kon maken, daar het achterschip precies in de fuik paste. Het schip werd belet zich uit de fuik los te maken door twee staaldraadkabels, één stuurboord, één bakboord. Deze waren opgelegd, enerzijds op bolders opgesteld op de zijden van het achterschip, anderzijds waren de kabel-vasteinden opgelegd op twee

zelfwerkende lieren, die de kabels automatisch strak gespannen hielden. Lieren opgesteld op de landhoofden van het brugportaal.

Om de rolbeweging van het schip te compenseren, bestond de brug uit twee vakwerk-hoofdliggers met scharnierende vastmaking aan het wegdek en windverband. (zie figuur nr. 60)

De brug moest voldoende lang zijn zodat bij maxi- en minimum waterstanden, leeg en geladen schip, de helling van het wegdek bij opgelegde brug, binnen aanvaardbare grenzen bleef. Als maximum helling, onder en boven de horizontale lijn, werd 10,50 % aangenomen, wat met de tij- en kaaihoogte te Oostende een bruglengte van 50 meter noodzakelijk maakte.

De detailstudie en constructie van de landingsbrug en de mechanismen werden toevertrouwd aan de werkhuizen G. Bourleau te Braine-le-Comte ('s Gravenbrakel). De waterbouwkundige werken werden uitgevoerd door het N.V. Ponts, Tunnels et Terrassement te Genval. De gesofistikeerde automatische meerlieren werden ontworpen en vervaardigd door de gespecialiseerde firma Brusselle uit Nieuwpoort. Vanaf de indienststelling kon men in Oostende waarlijk spreken over "rij op - rij af" daar de wagens door de eigenaar zelf in- en ontscheept werden. Voorlopig echter moesten de andere inzittenden te voet via een lange loopplank (gangway) in- en ontschepen. Men dulde toen nog geen passagiers-voetgangers, op het voertuigendek.

De constructie van de brug, overeenkomstig de eisen gesteld in het lastenkohier, liet slechts een maximum voertuigengewicht van 13 ton toe, met een maximum lengte van 12 meter. In 1967 werd de brug door de diensten van het Zeewezen versterkt zodat voertuigen met een totaal gewicht van 32 ton en een lengte van 18 meter konden in- en ontscheept worden. Tweeëndertig ton was toen het maximum toegelaten gewicht voor voertuigen in normaal verkeer in Groot-Brittannië. (Hier te lande: 40 ton).

In 1977 werd carferrybrug nr. 1 vervangen door een nieuwe brug van een totaal ander concept, (zie verder).

Drijvend droogdok

Een inrichting om een schip geheel, of gedeeltelijk droog te zetten, zogenaamd "dokken", zodat de romp en kiel, en de buitenboordappendages, roeren, schroeven en aslijn, boegschroeven en andere onderwatergedeelten, kunnen worden gereinigd, schoongemaakt, geverfd, vervangen, geïnspecteerd, hersteld of vervangen worden. Droogdokken onderscheidt men in vaste (gegraven) en drijvende droogdokken. In 1958/1959 werd voor rekening van het Bestuur van het Zeewezen door de Oostendse scheepswerf Beliard-Murdoch een drijvend droogdok gebouwd en gemeerd in het Zeewezendok te Oostende. Het drijvend droogdok werd ontworpen door de Duitse gespecialiseerde maatschappij Dockbaugesellschaft m.b.H. uit Hamburg.

Een drijvend droogdok bestaat uit een aantal aan elkaar verbonden afzinkbare pontons, waar op de zijden zijkasten geplaatst en vastgemaakt worden. In de zijkasten komen de pompen en bedieningen voor de appendages. De pompen dienen om water te pompen of uit te pompen uit de pontons, zodat deze afzinken of naar boven komen.

Door het inlaten van water in de pontons, al of niet gepompt, laat men het dok zo diep afzinken totdat het te dokken vaartuig het dok zonder hinder kan binnenvaren of binnentrokken worden door lieren opgesteld op de zijkasten van het dok.

Door het water uit de pontons te pompen (de a/b opgestelde ballastpompen) komt het dok naar boven gedreven en komen de kiel en de kimmen van het schip in contact met de kiel- en kimblokken die opgesteld zijn op de dok-vloer. Bij het verder leegpompen van de pontons komt het dok verder omhoog en duwt het schip uit het water. Hierdoor verliest het schip drijf-vermogen en komt het gewicht van het schip op de kielblokken te steunen. Daar het schip hierbij stabiliteit heeft verloren, wordt het belet van slagzij te

maken en uiteindelijk in het dok te kapseizen door de kimblokken die het schip aan stuur- en aan bakboord steunen. (Vroeger werden ook wel schoren geplaatst tussen het schip en de dokwand).

Om het schip terug te water te laten, het "opvlotten", wordt de omgekeerde procedure toegepast.

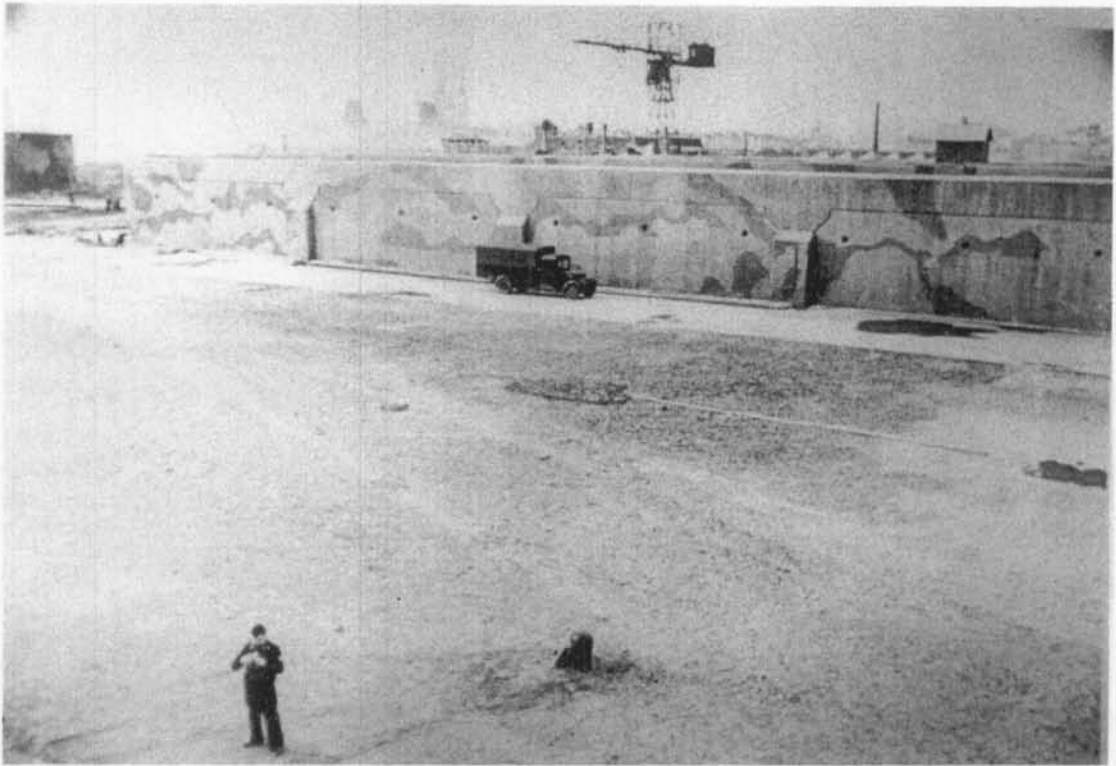
De kielblokken worden, aanpasbaar in de hoogte aan de vormen van het schip, opgesteld in de as van de dokvloer. De instelbare kimblokken worden verschuifbaar opgesteld op kimbloksleden, aan beide zijden van het dok. (Zie figuur nr.61).

Het drijvend droogdok wordt vertikaal glijdend verankerd aan dukdalven.

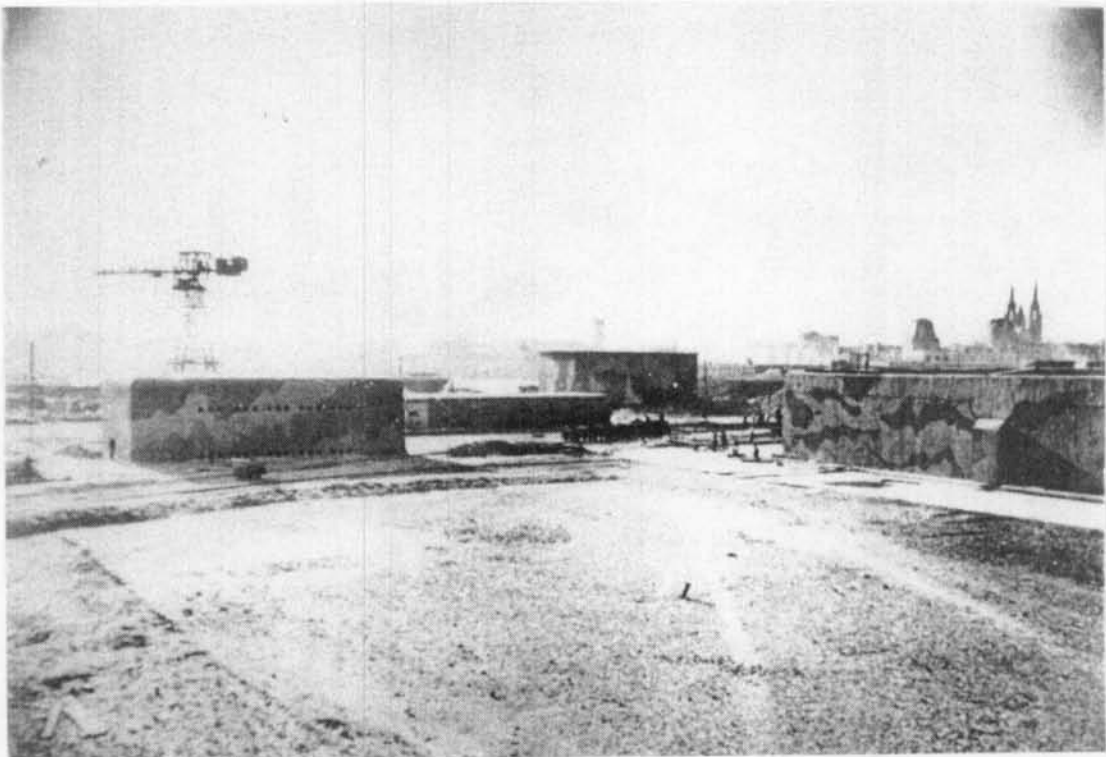
Dukdalf Een samenstelling van twee of meerdere houten palen of stalen buizen, of in een vierkant geheide damplanken, die diep in de bodem van een vaarwater of dok, geslagen worden om als bescherming tegen aanvaring door vaartuigen van waterbouwkundige kunstwerken (bruggen, sluisen, e.a.) of tot afbakenen van vaargeulen (om te beletten dat de schepen aan de grond lopen), of als aanlegpost voor vaartuigen, of voor het opstellen van al of niet verhoogde bolders (meer-palen), te dienen.

Bolder, ook bollaard Gietstalen (vroeger houten) meerpunt om te beleggen met de landvasten of meertrossen. Meerpunt voorzien van aangegoten kop zodat de meertrossen niet van de bolder afglijden. Wordt diep in de kaai-muur vastgemaakt of gelast, of gebout, aan of op een dukdalf.

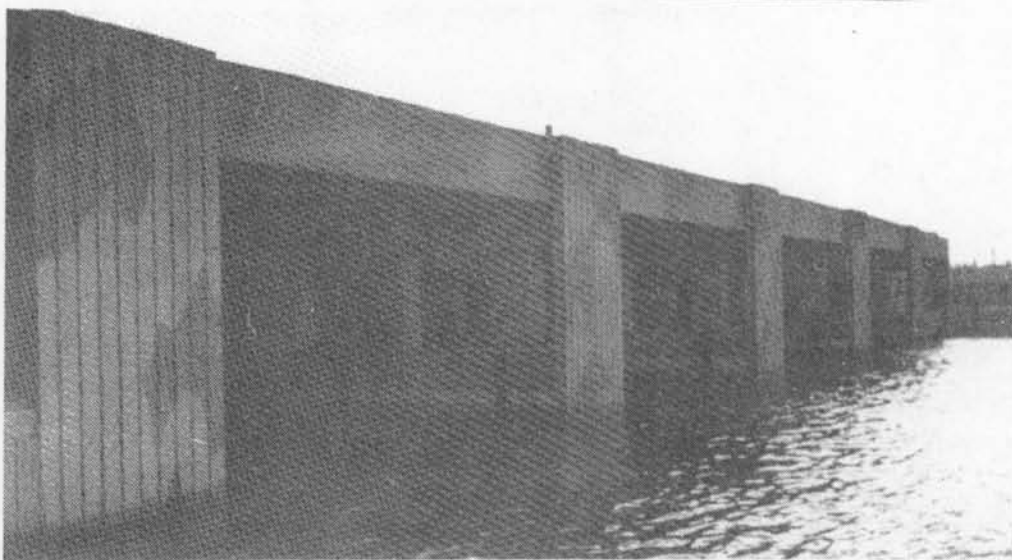
(wordt vervolgd)

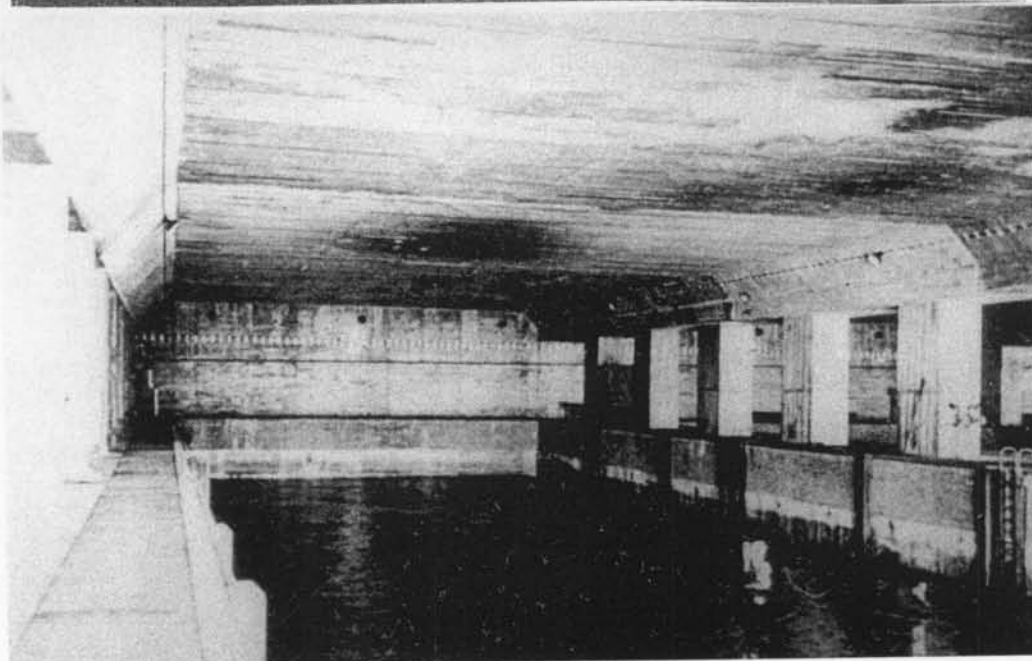
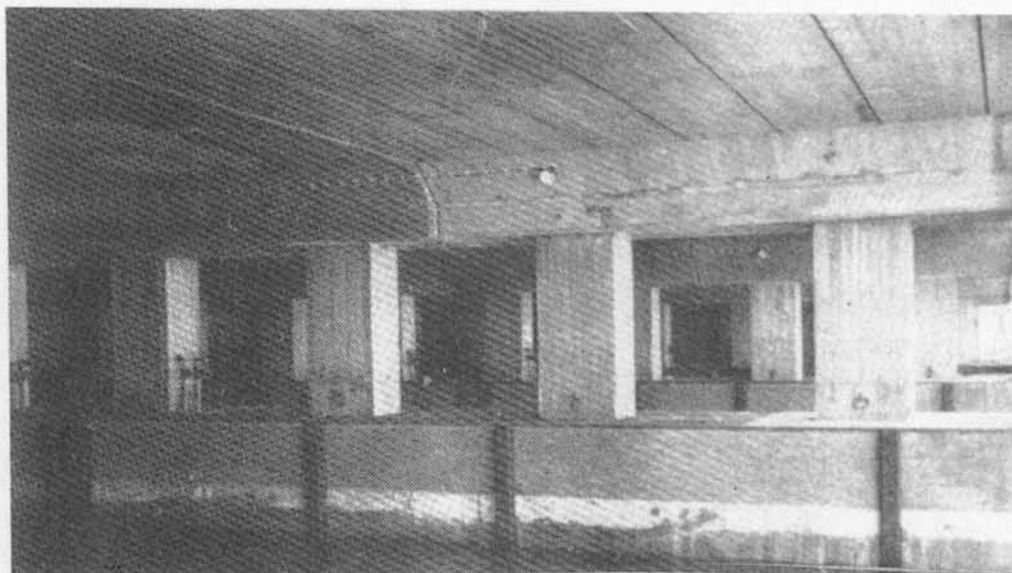
Figuur nr 51. Haven Oostende 1942. Zicht op de oostelijke zijde van de snelboot bunker in het Zeewezendok. Zoals merkbaar overspant de bunker de volledige breedte van het dok. De betonconstructie is gecamoufleerd door veelkleurige beschildering. Later werden er camouflagenetten aangebracht, (zie fig. nr. 21).

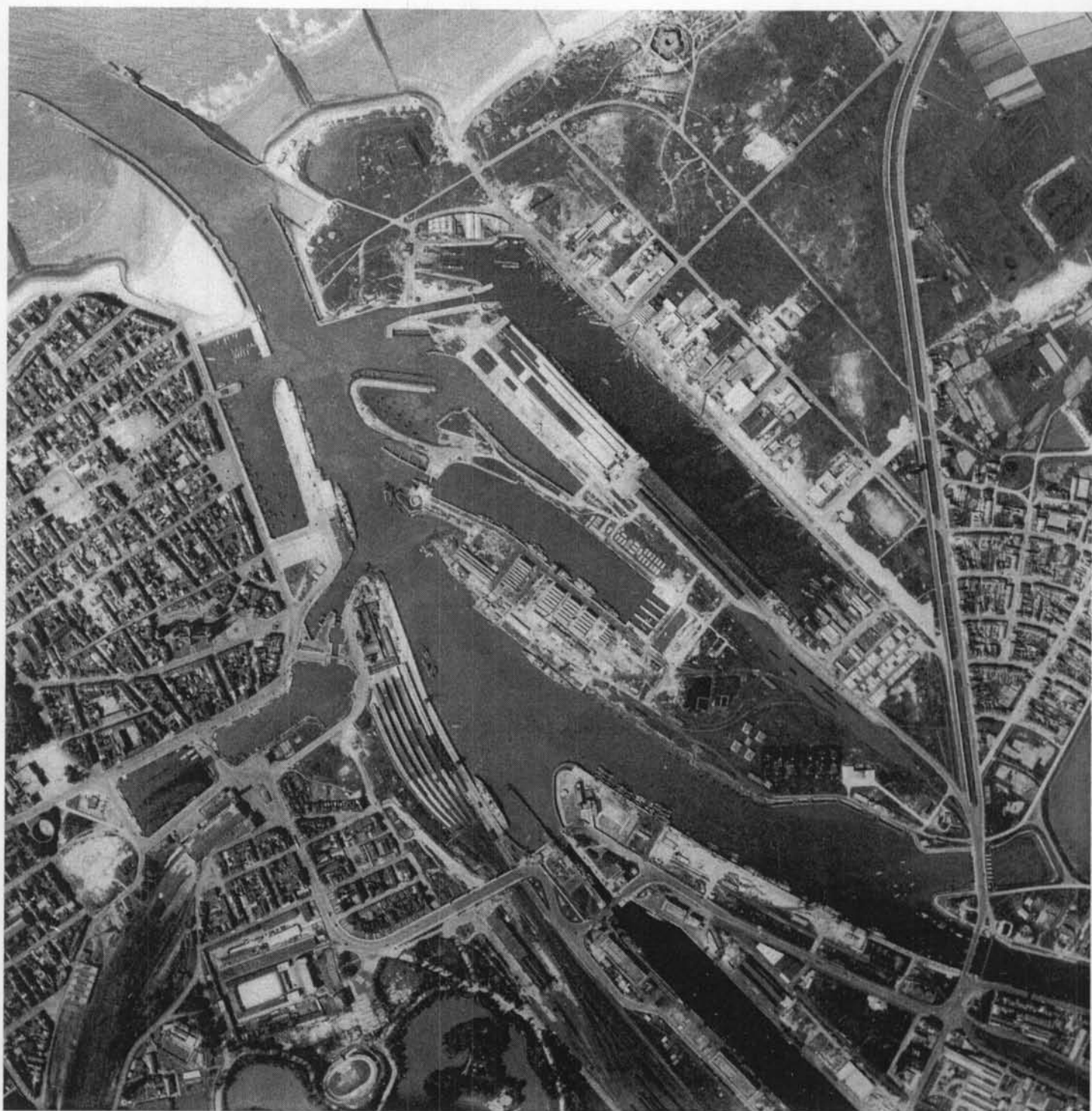
Figuur nr. 52. Haven Oostende, 1942. Zicht op de achterzijde van de snelbootbunker in het Zeewezendok. Bemerkt de drie bunkers, met verschillende bestemming, zoals mechanischewerkplaats, torpedowerkplaats, munitieopslag e.a.

Figuur nr. 53. Haven Oostende 1942. Zicht op de toegangsopeningen van de snelbunker, uiteraard aan het wateroppervlak van het Zeewezendok. Bemerkt de vier openingen die toegang geven tot de acht ligplatsen.

Figuren nrs. 54 en 55. Haven Oostende, 1942. Binnenzichten in de snelbootbunker in het Zeewezendok.

Figuur nr. 56. Haven van Oostende. Luchtfoto van de haven van Oostende, genomen op 1 juni 1951. Te vergelijken met figuren nrs. 11 en 12.

We bemerken: -het westerhavenhoofd is volledig hersteld; -het oosterstaketsel moet nog onder handen genomen worden en is nog niet op dezelfde lengte gebracht als het westerstaketsel, de nieuwe tijscinpost is nog niet gebouwd; -het 3de Handelsdok is volledig gedempt en de St.-Jansbrug is vervangen door een kaaimuur; -het Zeewezendok is terug afgesloten (doorsteek gedempt en nieuw stuk kaaimuur; -kaaien van het dok gedeeltelijk hersteld, de vingerpielen van de snelbootbunker zijn nog niet gesloopt; -het vissersdok is volledig hersteld, de nieuwe scheepswerven zijn al in gebruik en de vismijn is in de laatste fase van afwerking; -de afdamming in de spuikom t.b.v. van de Duitse watervliegtuigbasis (Fliegerhorst Seenotdienst); -kaaien van de oosteroever zijn al gedeeltelijk hersteld; -de bunkers van de Duitse snelbootbasis, die later zouden deel uitmaken van de logistieke diensten van de Zeemacht (nu Marine); - de noodbrug ter plaatse van de Voorhavenbrug (aan de Bolle); -de nieuwe kaaien van de pakketbotenkaai.

;-

Fig. nr. 57. Haven van Oostende, 1973. Een enig beeld dat typerend is voor het toenmalig gebruik van de haven. Schepen van de twee voornaamste gebruikers van de haven, kaaien en haventerreinen (de visserij buiten beschouwing gelaten) vullen het beeld.

Aan carferrybrug Nr. 1 (ter hoogte van het Loodswezengebouw) en aan post 6 (Istanbulkaai) liggen twee carferries van de Oostende-Dover lijn (RMT) aangemeerd, de "Roi Baudouin" en "Prinses Astrid". Het commando- en steunschip van de Zeemacht, A.961 "Zinnia", vaart "langzaam vooruit" de haven uit, begeleidt door één van de drie helicopters van de Zeemacht, van het type SE-316 III.

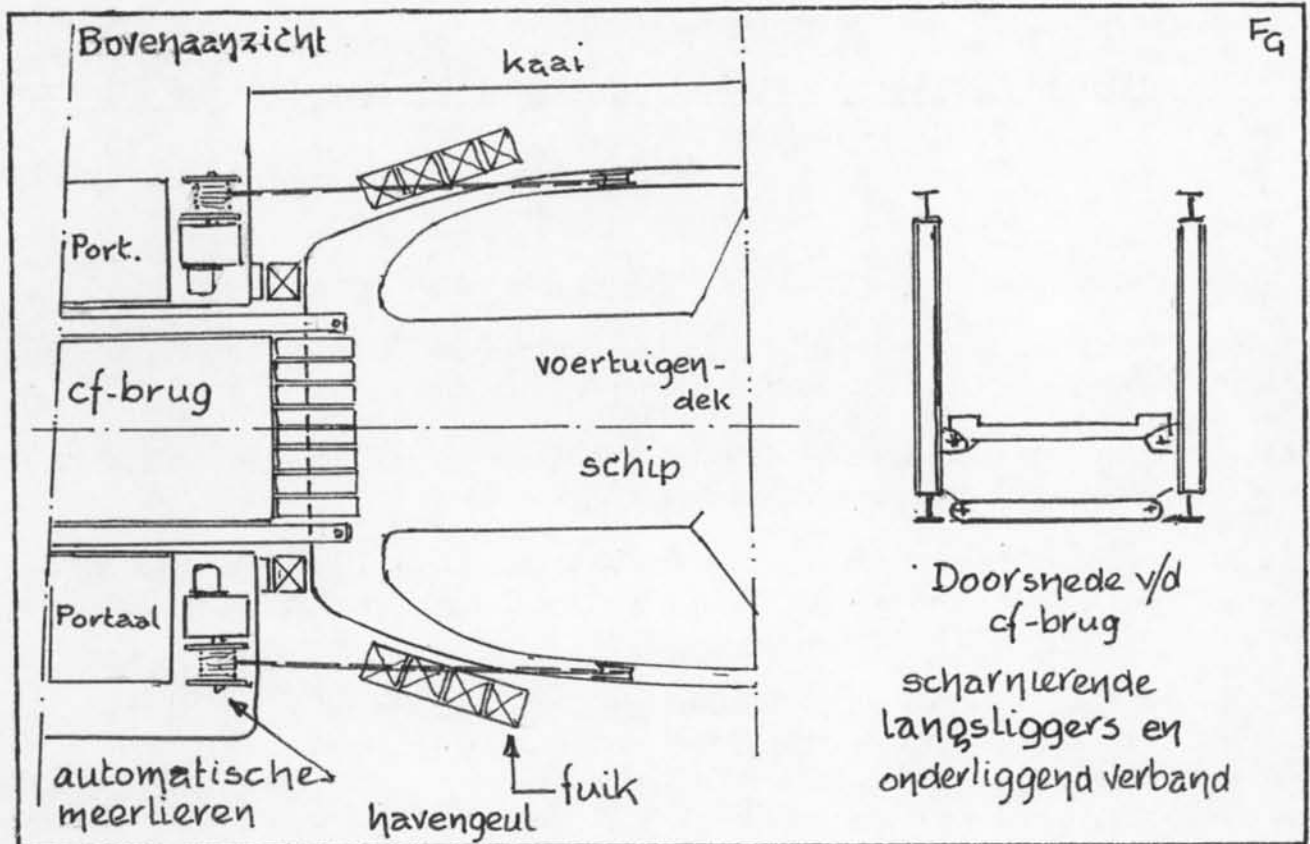
Aan de wachtkaai van de Visserijdoksluis (Havengeulkaai) wachten drie vissersvaartuigen op toelating om de haven te verlaten of "wachten op orders", bijkomende bemanning of "andere" in te schepen.

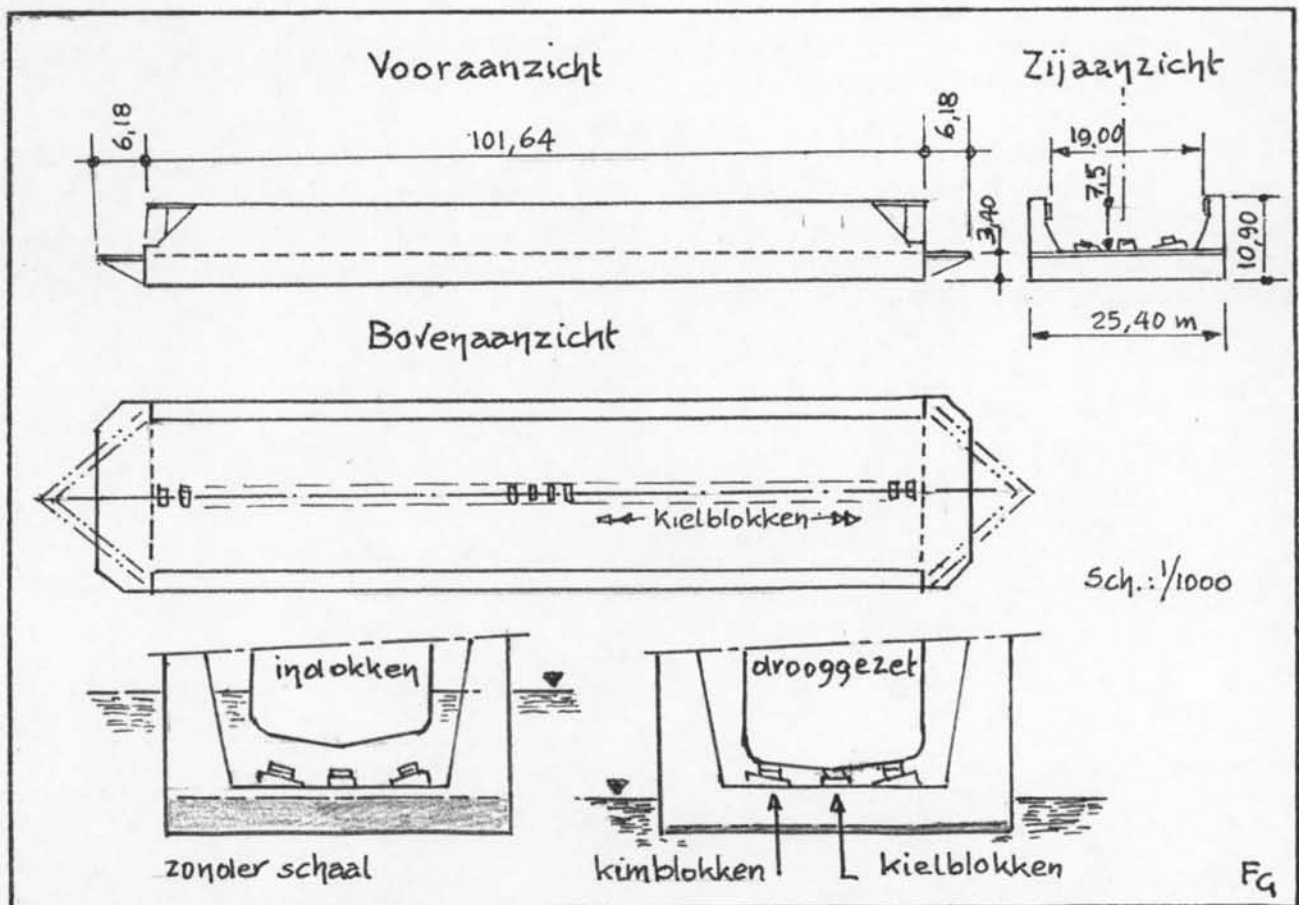
Figuur nr. 58. Haven Oostende, 1954. De carferry m.s. Prinses Josephine Charlotte gemeerd aan post 7, Istanbulkaai (nu Winston Churchillkaai, iets buiten de fuik van brug nr.1. Aan post 6, t.h.v. het carferrygebouw bemerken de pakketboot t.s. Prince Charles, het laatste stoomschip van O-D lijn.

Fig. nr. 59. Haven Oostende, 1959. Ontscheping van de voertuigen vanuit de carferry "Prinses Josephine Charlotte" aan brug nr. 1. In de achtergrond het toen nieuw Loodswezengebouw (bouwjaar 1955). Links de overdekte galerij, luifel, ten behoeve van de passagiers te voet, o.m. buspassagiers. De gaanderij werd gesloopt in 1974.

Figuur nr. 60. Haven Oostende, in- en ontschepingsbrug nr. I. Concept principeps. Fuik, oplegging brug op schip en meren.

Figuur nr. 61. Haven Oostende. Het 5,000 tons drijvend droogdok van het Zeewezen.

De Engelse kerk staat grotendeels op grond van het oude slachthuis.

door Ivan VAN HYFTE

Over het oude slachthuis in de Langestraat is weinig bekend of gepubliceerd.

Op de 19de eeuwse plannen is duidelijk te zien dat het "Slaghuis" in het midden van de laatste huizenblok lag, voorbij de Schippersstraat en vlak bij de fortificaties.

Al bij de start van de Belgische kadasterplannen in 1835 staat het pand, dat eigendom was van de stad Oostende, vermeld onder perceel 580 met adres Wijk D, ILangestraat 58 en 59⁽¹⁾

Op 29 december 1862 verschijnt bij notaris VAN CAILLIE Sophie DECLERCK, weduwe van Georges ELLEBOUDT om de percelen 578 en 579, waarop 2 magazijnen staan, te verkopen aan de Stad⁽²⁾ die er bouwplannen heeft.

Onder impuls van koning Leopold I, zelf luthers protestant en geliëerd aan de Engelse koninklijke familie, wil het stadsbestuur voor de grote Engelse anglicaanse gemeenschap in Oostende en de vele aanwezige Engelse toeristen een nieuw kerkgebouw laten optrekken, aangezien de kapel⁽³⁾ van de Zusters van Onbevleete Ontvangenis of "Witte Nonnen" moest plaatsmaken voor een nieuw postgebouw.⁽⁴⁾

Alles op de drie stadspcelen (nr 578, 579, 580) wordt afgebroken en architect Felix LAUREYS tekent een sobere neogotische English Church (zo heet ze officiëel al zeggen we met zijn allen "de iengelsche kerke") door bisschop WILBERFORCE. Weldra zullen Leopold I, koningin Victoria, twee Duitse keizers en leden van het Engelse koninklijk huis de driedelige rode bakstenen façade met gotisch venster boven het portaal komen opzoeken...

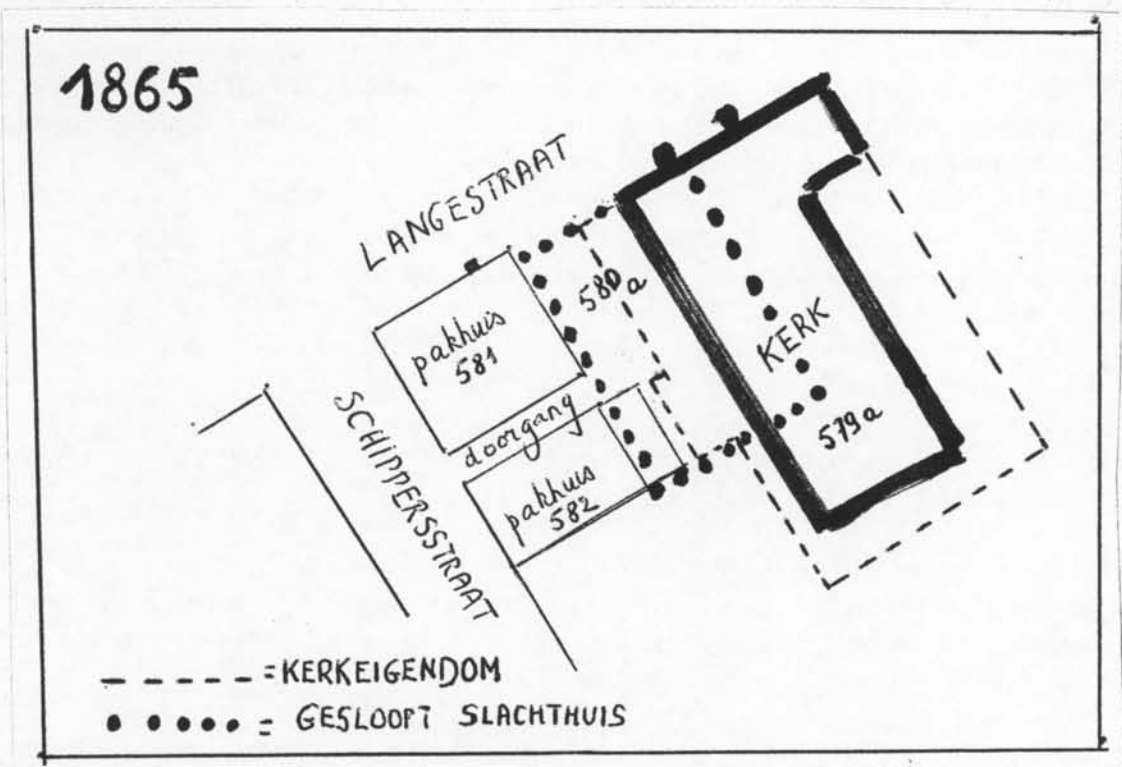
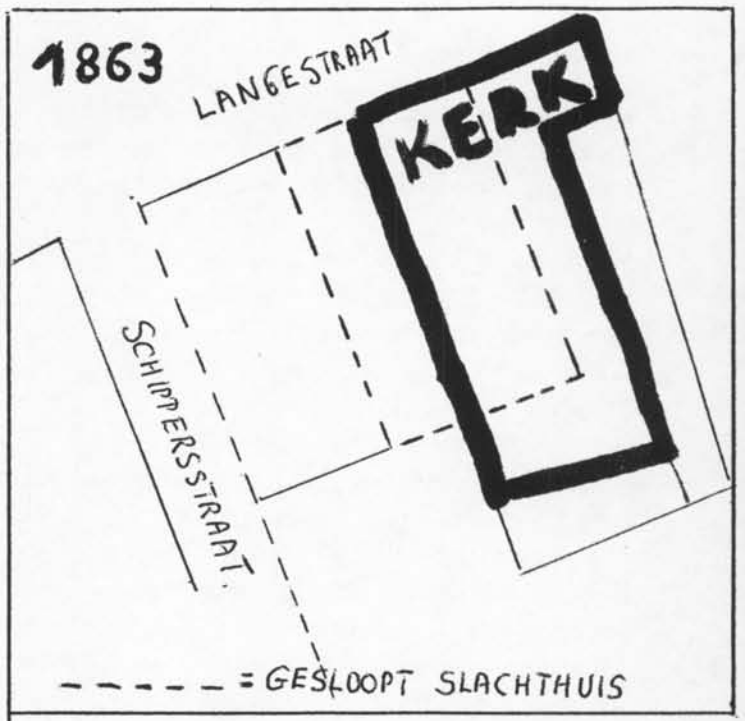
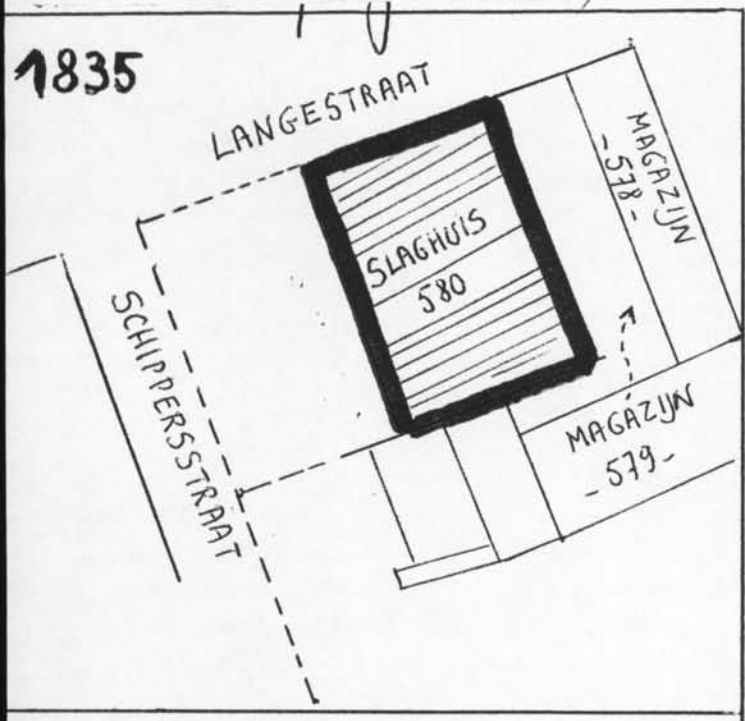
Een week na de inhuldiging verkoopt op 30 januari 1865 notaris SERRUYS het grootste deel van perceel 580A (waar voorheen ongeveer de helft van het slachthuis op stond) aan de Oostendse reder Eugène DESFORGES die langsheen de Schippersstraat al een pakhuis (nr 581) en een paardestal (nr 582) had. Hij wordt de aanpalende eigenaar. De resterende strook grond wordt bij het kerkgebouw (nr 579A) gevoegd.

⁽¹⁾ Kadaster-archief West-Vlaanderen, 1835 art. 476, plan Oostende 8e blad (1/250).

⁽²⁾ Kadaster-archief West-Vlaanderen, 1863, schets 12 opgave 46,220/19 art. 476 en 1334.

⁽³⁾ In 1819 toegewezen aan de protestantse Engelsen en Nederlandse gemeenschap.

⁽⁴⁾ Op de hoek van de H. Serruyslaan en de Witte Nonnenstraat.

KONINKLIJK BEZOEK AAN HET AMERIKAANS ESKADER VOOR OOSTENDE

door **Daniël FARASYN (+)**

Het zomerseizoen 1868 werd niet ingezet met de toen traditionele “Ommeganck” en Zeewijding, maar wel met het statiebezoek dat onze vorsten kwamen brengen aan het Amerikaans eskader dat onder het bevel van Admiraal Farragut in de rede vóór Oostende lag.

Het eskader bestond uit het admiraalschip “Franklin” en het fregatschip “Ticonderaga”. Na een bezoek aan Antwerpen waren beide schepen vóór Oostende komen liggen op zondagnamiddag 21 juni . Met een salvo van 21 kanonschoten bracht de “Franklin” de gebruikelijke groet die beantwoord werd door evenveel kanonschoten afgevuurd door de 3e artillerie batterij, toen te Oostende gelegerd.

Voor de meeste Oostendenaars is Admiraal Farragut zeker wel volslagen onbekend. In de 19e eeuw echter, maakte hij als topfiguur van de U.S. Navy furore. Geboren in de buurt van Knoxville, Tennessee op 5 juli 1801, voelde David G. Farragut zich van jongsaf aan tot de zee aangetrokken. Hij nam actief deel aan de uitroeiing van kapers- en zeeroversbasissen die, genesteld in de talloze eilanden van de Antillen, de zuid- en oostkust van de U. S. A. nog onveilig maakten. Wanneer de Amerikaanse burgeroorlog in de lente van 1861 uitbrak, ontving hij het bevel over de vloot die belast was met de blokkade van de havens van de zuidelijke staten. Deze blokkade was zo efficiënt dat alle uitvoer van katoen uit het zuiden en alle invoer van wapens, munitie en mondvoorraad onmogelijk werd gemaakt. Meer nog, door zijn legendarisch geworden durf en stoutmoedigheid wist hij New Orleans in april 1862 tot overgave te dwingen en de belangrijke basis Mobile Bay in augustus 1864 in te nemen. De actie van Farragut droeg niet weinig bij tot de uiteindelijke zege van het Noorden. Omwille van zijn grote verdiensten werd hij op 21 december 1864 benoemd tot de eerste vice-admiraal van de U.S. Navy en op 25 juli 1866 tot admiraal bevorderd.

Tijdens de jaren 1867 en 1868 bracht de admiraal een bezoek aan de voornaamste West-Europese havens. Alle vorsten van de Europese Maritieme staten hielden eraan persoonlijk kennis te maken met deze beroemd geworden U.S. Admiraal. Leopold II, die zoveel belang stelde in maritieme aangelegenheden, zou zeker hierop geen uitzondering maken.

Het statiebezoek was vastgesteld op maandag 22 juni 1868. Op deze dag vertrok de koninklijke trein te 8u. uit het Brussels noordstation. Alle ministers, uitgezonderd minister Frère Orban, de voorzitters van de Kamer en de Senaat, heel wat leden van het koninklijk hof en het diplomatiek korps, waaronder de gezant van de U. S. A. de heer Sanford en zijn echtgenote, hadden in de trein plaatsgenomen. In het station te Laken stapten onze vorsten in.

De trein, aangevoerd door de inspecteur-generaal van de spoorwegen, de heer Cabry, reed om 10 uur het station van Oostende binnen.

Het Vorstenpaar en de talrijke genodigden werden opgewacht en begroet door de hoogwaardigheidsbekleders van de stad. Vooraleer in de statiewagens plaats te nemen die het hoge gezelschap naar de haven zou brengen, hield Leopold II eraan het detachement van het 7e linieregiment, dat op het stationsplein was opgesteld, te schouwen.

Aan de “barcadère” (achter het huidige zeestation) gingen onze vorsten met de genodigden en het stadsmagistraat, aan boord van de Belgische pakketboot “Louise-Marie”. Onmiddellijk vaarde de pakketboot, onder het bevel van kapitein Petit en kapitein-luitenant Hoed, de havengeul uit onder artillerie salvo's, Brabançonne en luide toejuichingen van de menigte die op de kaai en op het smalle westerhoofd samengepakt stond. Gunstig weer was het zeker niet. Er stond een harde

westelijke wind die het schip tot rollen bracht. Donkere dreigende wolken schoven schichtig voorbij. Weldra viel een zware regenbui, zo dicht dat de mensen vanop de dijk de Amerikaanse schepen niet meer konden zien die op 2,5 mijl voor anker lagen. Rond 11u.15 kwam de Belgische pakketboot in de buurt van het admiraalschip Franklin. Bij het naderen van de "Louise-Marie" haalde de "Franklin" de admiraalvlag neer en trok de Belgische driekleur op onder het afvuren van meerdere salvo's. Tevergeefs trachtte de "Louise-Marie" tot tweemaal toe in dit helse weer bij de Franklin aan te leggen. Admiraal Farragut liet daarop de nodige boten neerstrijken die, bemand door 14 roeiers en 1 officier, de Belgische gasten vanop de "Louise-Marie" gingen afhalen. Niet zonder enige aarzeling stapten ons vorstenpaar en de genodigden, onder de gutschende regen, over in deze kleine sloepen die hen naar de "Franklin" brachten. De vorsten werden er opgewacht door Admiraal Farragut en zijn staf. Na de uitvoering van de nationale volksliederen en na hartelijke begroeting ving het bezoek van het oorlogsschip aan. Koning Leopold II had vooral interesse voor de technische uitbouw en de moderne bewapening van het fregatschip dat uitgerust was met 39 kanonnen, een stoommachine bezat die 1900 pk ontwikkelde, 4 stoomketels en 30 vuurhaarden telde. De bemanning bestond uit 700 manschappen en 60 officieren waaronder 3 geneesheren. Verder waren er nog 70 marinesoldaten aan boord onder het bevel van 2 officieren.

Koningin Maria-Hendrika van haar kant had meer oog voor menselijke relaties en bezocht het logies van officieren en manschappen en de modern uitgeruste ziekenzaal.

Rond 13u. draaide de wind gelukkig naar het noorden, verminderde in kracht en dreef de laatste regenwolken traag voor zich uit. Bij een heerlijk zonnig weer werd dan in de rijkversierde, maar voor de zo talrijk opgekomen gasten eerder te kleine salons van de Franklin een banket opgediend. Na de maaltijd brachten de genodigden nog een bezoek aan de "Ticondéraga".

Het mooi namiddagweer had heel wat mensen ertoe aangezet de Amerikaanse schepen van wat naderbij te gaan bezichtigen. Men kon, mits betaling van 5 fr. per persoon aan boord gaan van 2 staatspakketboten voor dit merkwaardig zeetochtje. Ofwel, eenvoudiger, ook minder comfortabel en minder kostelijk, plaats nemen op visserssloepen die de haven uitzelden om rond de Amerikaanse schepen te gaan cirkelen.

Ook de Oostendse muziekvereniging Euterpe ging aan boord van de sleepboot om enkele Brabançones en stapliederen in volle zee ten beste te geven.

Om 16u. namen ons vorstenpaar en de Belgische genodigden afscheid van Admiraal Farragut. 21 kanonschoten en een daverende Brabançonne begeleidden de afvaart van de "Louise-Marie", die omgeven door talrijke schepen naar de haven stoomde. Ruim 1/2u. later gingen de gasten aan wal.

Onze vorsten begaven zich niet naar het Koninklijk paleis in de Langestraat, maar vertrokken nog dezelfde dag met de koninklijke trein te 17u. uit Oostende om te Laken aan te komen om 19u.

Dit statiebezoek gebracht door onze vorsten aan het Amerikaans eskader werd door François Musin in een kleurrijk tafereel vastgelegd. Dit schilderij was bestemd om de salons te versieren van de nieuwe kursaal die precies 10 jaar later, nl. op 22 juni 1878 door Leopold II werd ingehuldigd.

Later werd het doek naar het stadsmuseum overgebracht waar het met zoveel andere waardevolle schilderijen in de brand, veroorzaakt door het Duits bombardement tijdens de tragische meidagen van 1940, verloren ging.

EPILOOG

Wat gebeurde er verder met de hoofdacteurs in dit drama ?

De spilfiguur in de bevoorrading en de voedselvoorziening van Oostende tijdens de bezetting, was ongetwijfeld Deken Achiël CAMERLYNCK, de grote redder in de nood. Geboren te Reningelst op 9 mei 1869, werd hij priester gewijd te Brussel op 19 mei 1894. Hij werd Doctor en Magister in de Theologie en werd vervolgens hoogleraar aan het Seminarie te Brugge op 12 september 1898. Op 9 december 1910 werd hij plechtig aangesteld als Pastoor-Deken van SS. Petrus en Paulus te Oostende. De rol die hij vier jaar nadien in 1914 is beginnen spelen, is van doorslaggevend belang geweest voor het veilig stellen van de overlevingskansen van de Oostendse bevolking, en dit tot het bittere einde in 1918, en zelfs ook nog tijdens de sombere wintermaanden die volgden op de bevrijding. Nationale erkentelijkheid ontving hij via toekenning van de onderscheiding van Officier in de Leopoldsorde, doch het is wel nogal vreemd dat in Oostende geen enkele straat of plein naar hem genoemd is (allicht te wijten aan de toenmalige tegenstelling klerikaal/antiklerikaal), ofschoon er in Oostende wel een Camerlinkstraat is, maar dit houdt geen verband met deken Camerlynck. Op 15 mei 1930 werd hij aangesteld als Pastoor-Deken van Sint-Maartens in Kortrijk. Intussen Kanunnik geworden, ging hij op rust op 27 januari 1941, toen ons land opnieuw de ellende en de terreur van een Duitse bezetting moest meemaken. Aan dit lang, verdienstelijk en rijk gevuld leven kwam een eind toen hij op 24 oktober 1951 werd teruggeroepen naar de Heer. In het bidprentje bij zijn uitvaart lezen wij o.m. : "De Heer had aan dien uitgelezen priester een ongewone rijkdom van talenten geschonken, die hij door onverdroten arbeid overvloedig vrucht deed dragen". Merkwaardig genoeg bevat dit bidprentje eigenlijk eveneens (zij het uiteraard onbewust) een prachtige omschrijving van het begrip "civiele defensie" : "Een meester was hij van de daad. Zijn brede geest overschouwde de noden van zijn volk. Zijn ondernemingsgeest en zijn onvermoeibare ijver brachten grootse inrichtingen tot stand", ... en dit toevallig precies bij het officieel tot stand komen van de civiele defensie tijdens de oorlog in Korea in 1951.

Een ander (zij het eerder "schimmig") "hoofdpersonage" in dit drama is voorzeker de civiele defensie inzake bevoorrading en voedselvoorziening, onbestaand tot en met 1914, geïmproviseerd tot stand gekomen en opgebouwd tijdens de bezetting onder de benaming "Onderstandskomiteit", en na 1919 weer verlaten, opgeborgen en vergeten. Pas in 1951, tijdens de Korea-crisis (gekenmerkt door een enorme hamsterwoede !), werd officieel in ieder Ministerie een dienst voor civiele defensie opgericht. Tijdens de Koude Oorlog functioneerde dit echter in alle stilte en in het grootste geheim (het oprichtingsbesluit is zelfs nooit gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad) en het kind mocht overigens niet bij zijn naam genoemd worden doch kreeg de omfloerste benaming "Bureau voor burgerlijke verdedigingsplannen", bij de schaarse ingewijden bekend onder de afkorting "BBVP" (of "BPCD" bij de Franstaligen). Een centraal overkoepelend orgaan, ressorterend onder de Diensten van de Eerste-Minister en onder de dagelijkse leiding van een generaal van het Belgisch leger, was belast met de coördinatie van de planning en de werking van de diverse diensten voor civiele defensie, alsook met het CIMIC-beleid (civil/military co-operation). Dit was een uitstekend systeem (trouwens overgenomen door de Amerikaanse civiele defensie) dat echter wel het grote nadeel had dat het volslagen onbekend was ... en "onbekend is onbemind". In het officieel organigram van de Ministeries werd het doorgaans niet vermeld (uiteraard om veiligheidsredenen) en vermoedelijk hebben een hele reeks Ministers nooit geweten of beseft dat zij over een dergelijke dienst beschikten. Die sfeer van geheimhouding (weliswaar fel verminderd na het einde van de Koude Oorlog) is de civiele defensie uiteindelijk fataal geworden, ook en mede door het bestendig ontbreken van voldoende personeel en middelen. Wat betreft de

voedselvoorziening, is de civiele defensie verdwenen in 2002, samen met het opdoeken van het Ministerie van Landbouw ingevolge de regionalisering. In ieder geval hebben zowel de politieke klasse als de publieke opinie en de media in België nooit wakker gelegen van de civiele defensie, d.i. de civiele pijler van de nationale defensie, en het begrip "civiele defensie" is trouwens totaal onbekend of wordt meestal verward met "civiele bescherming" (Ministerie van Binnenlandse Zaken).

Het ontbreken van een civiele defensie ligt kennelijk ook aan de basis van het feit dat na W.O.I op een onbezonnen manier een gigantische hoeveelheid munitie werd gedumpt langsheen de Belgische kust, meer bepaald ter hoogte van Knokke, op de zandbank "De Paardenmarkt". De schattingen variëren van 35.000 tot 200.000 ton. In ieder geval staat het vast dat er zich hieronder ook gifgasgranaten bevinden, vooral mosterdgas. Na voorafgaand onderzoek (aangevat in 1972) werd door de Belgische overheid in 1995 een programma van monitoring opgestart. Deze kwalijke "souvenir" van W.O.I ligt nu al bijna een eeuw op de zeebodem, en volgens wetenschappers en technici zullen de granaten uiteindelijk gaan doorroesten, doch niemand kan met enige zekerheid voorspellen wanneer dit zou kunnen gebeuren ...

Eén van de grote slachtoffers van de Duitse bezetting was de Belgisch-Duitse vriendschap, in casu – wat ons betreft – de Oostends-Duitse relaties. Vooreerst dient te worden aangestipt dat er tijdens de "Belle époque" alleszins een vrij gunstige vooringenomenheid bestond tegenover Duitsers en Oostenrijkers. Het waren alhier graag geziene gasten, rijk en voornaam volk, zeer gecultiveerd, "anständige Leute". Er waren zelfs Duitse en Oostenrijkse hoteliers en middenstanders die zich hadden gevestigd in Oostende en er goede zaken deden. En bij intellectuelen bestond een levendige belangstelling voor de Duitse taal- en letterkunde. De harde kennismaking met de Duitsers als bezetter was voor de Oostendenaars dan ook een pijnlijke ontzuivering, die vlug zou omslaan in een diepe afkeer van al wat Duits is. De keerzijde van de medaille was een groeiende anglofilie, wat in Oostende nochtans niet zo evident was na decennia vol spanningen en twisten omtrent botsende Oostendse en Engelse visserijbelangen .

Die gevoelens van haat en afkeer waren trouwens wederkerig. In zijn oorlogsdagboek "Bei uns in Deutschland" heeft Ernest Claes (als krijgsgevangene) dit zeer treffend weergegeven (zoals bijvoorbeeld op p.160 "Bluten müssen sie, bluten ... die verdammte Belgier !"). Door de intern-Duitse oorlogspropaganda werd die Belgenhaat trouwens zorgvuldig gecultiveerd. Het was immers door de schuld van die "verdammte Belgier" dat het briljant plan "von Schlieffen" al dadelijk was uitgedraaid op een fiasco ! De rollen werden gewoon omgedraaid : "Nicht der Mörder sondern der Ermordete hat Schuld !". Door de Belgen te gebruiken als zondebok, werden de strategische en tactische fouten van het Duitse opperbevel netjes verdonkeremaand.

Wat anderzijds niet getuigde van anti-Duitse gevoelens (althans toch niet tijdens de bezetting) was het aantal "natuurlijke" kinderen, verwekt uit relaties tussen Oostendse vrouwen en Duitse militairen of burgers. In de periode 1915/1918 werden er bij de Burgerlijke Stand in Oostende 353 "onwettige geboorten" geregistreerd (dat was toen de benaming voor natuurlijke kinderen), waarvan ongetwijfeld een flink aantal de "vrucht" waren van dergelijke relaties, hetgeen men kan afleiden uit de vaststelling dat tijdens de bezetting het aantal geboorten globaal fel verminderde (een normaal verschijnsel in oorlogstijd) terwijl anderzijds het aantal "onwettige geboorten" bijna op hetzelfde peil bleef. Deze toestand werd duidelijk in de hand gewerkt door het feit dat heel wat Duitsers waren ingekwartierd bij de burgerbevolking, terwijl veel Oostendse jonge mannen waren ingelijfd in het Belgisch leger of gevlucht waren naar het buitenland, dit alles binnen het kader van een uitzichtloze en aanslepende oorlog. Ook waren er nogal wat alleenstaande vrouwen die het financieel zeer moeilijk hadden. Die "kinderen van den Duits" hadden het echter na de oorlog soms zwaar te verduren, vooral vanwege andere kinderen, en de trauma's die hiervan het gevolg waren,

hebben allicht velen later in hun leven nooit kunnen verwerken. Het gezegde "t Verleden leeft in ons" kreeg also een scherpere betekenis dan deze die historici doorgaans voor ogen houden.

Doch er waren ook positieve kanten aan deze Duitse bezetting, meer bepaald de sterke samenhang binnen brede lagen van de Oostendse bevolking. Dit is van blijvende betekenis geweest. Spijts de scherpe politieke tegenstellingen tussen liberalen en katholieken, ontstond zich een horizontaal netwerk "au-dessus de la mêlée" waarin een indrukwekkend aantal personen en instellingen gedurende vier lange en bange jaren het beste van zichzelf hebben gegeven ten bate van hun medeburgers, en vooral dan van de hulpbehoevenden, zwakken, kinderen en bejaarden. Na de oorlog gaf dit een nieuw dynamisme aan het verenigingsleven, de coöperatieven, de socio-culturele verenigingen, de vakbondswerking, de ziekenfondsen, caritatieve instellingen, enz.

Zoals reeds eerder aangegeven, waren er ook positieve kanten voor de visserijsector, zoals de exploratie en exploitatie van de westelijke en zuidelijke visgronden, de invloed van de Britse vakbeweging voor vissers en zeelieden, het snel groeiend ondernemerschap bij de gewone visser dank zij eigen kapitaalbreng. Niet alleen voor Oostende en de kustregio maar ook voor de rest van het land was de zeevisserij overigens een belangrijke hoofdacteur in de economische wederopleving na deze verwoestende oorlog.

Burgemeester Auguste Liebaert (1856-1927) heeft in juli 1912, toen hij benoemd werd als opvolger van de plots overleden burgemeester Alphonse Pieters, allicht nooit kunnen beseffen of vermoeden dat op hem de loodzware en ondankbare taak wachtte van oorlogsburgemeester. Geboren te Oostende op 3 oktober 1856, gehuwd met Louise Thoma (een toen zeer bekende Oostendse familie), handelaar en zakenman, werd hij al vlug een vooraanstaand liberaal politicus in het plaatselijk politiek bedrijf en in de Provincieraad (waarin hij zetelde van 1892 tot 1914). Hij was ook consulaire agent in Canada (1876-1880), secretaris van de Handels- en Zeevaartvereniging, voorzitter van het "Vlaamsch Verbond" (1892-1908) en lid van het Willemsfonds. Tijdens de oorlogsjaren heeft hij ongetwijfeld zijn uiterste best gedaan om Oostende naar best vermogen doorheen deze uiterst moeilijke periode te loodsen. Over hem getuigde zijn opvolger Dr. Moreaux het volgende: "Hij was "the right man" en hij deed zijn zware plichten gestand toen de wereldoorlog losbrak. Zijn moeilijk ambt bekleedde hij met zelfopoffering en toewijding. En indien zijn optreden soms in die harde tijden bekribbelingen heeft verwekt, wezen wij overtuigd dat hij nooit iets anders dan het gemeen best en het heil zijner medeburgers en onderhorigen op het oog heeft gehad." Het is niet bekend hoe hij zelf die oorlogsjaren heeft verwerkt, maar als "go-between" tussen de bevolking en de bezettende overheid, met tussenin dan nog het gekibbel en de verdeeldheid onder de plaatselijke notabelen, moeten die jaren hem ongetwijfeld sterk hebben getekend. In ieder geval, na de oorlog had hij er blijkbaar schoon genoeg van en diende hij zijn ontslag in, dat bij koninklijk besluit van 21 juni 1919 werd aanvaard. Hij was toen 63 jaar, dus nog vrij jong om reeds op die leeftijd de actieve politiek vaarwel te zeggen. Hij overleed acht jaar later te Gent op 25 juli 1927. In scherpe tegenstelling met zijn voorganger Alphonse Pieters (die in 1912 met veel pracht en praal werd ten grave gedragen), werd hij begraven in intieme familiekring. Het Stadsbestuur was hierbij vertegenwoordigd door Schepen Verhaeghe en de Stadssecretaris.

We mogen deze epiloog zeker niet besluiten zonder ook nog even aan te stippen wat er verder gebeurd is met het wrak van de roemrijke "Vindictive". Na de bevrijding was dit wrak uiteraard een grote belemmering voor het hervatten van de havenactiviteiten. De pakketbotendienst Oostende-Dover moest voorlopig voor Zeebrugge kiezen als thuishaven. In Groot-Brittannië was er belangstelling voor het overbrengen van het wrak om het te kunnen behouden als nationaal monument (het Stadsbestuur van Ramsgate bood hiervoor zelfs 3 miljoen pond), doch het bleek niet mogelijk te zijn om het weer voldoende vlot te krijgen voor een dergelijke overtocht. Bijgevolg werd dan maar gekozen voor de meest voor de hand liggende oplossing, nl het wegslepen van het wrak uit de havengeul tot op een plaats buiten de navigatieroutes. Dit zeer speciaal werk werd op 15

en 16 augustus 1919 uitgevoerd door de "Salvage Section" van de Britse Admiraliteit, onder de deskundige leiding van Commodore Young. Tijdens de voorbereidende werkzaamheden moest er wel eerst een nieuwe kiel gemaakt worden omdat de bestaande kiel van de "Vindictive" totaal gebroken en doorzeefd was.

De grote held van het epos van de "Vindictive", Admiraal Sir Roger Keyes, zou later bij het begin van de Tweede Wereldoorlog alhier opnieuw een belangrijke rol spelen. Door Eerste-Minister Winston Churchill werd hij op 10 mei 1940 aangewezen als speciale verbindingsofficier tussen hemzelf en Koning Leopold III. Tijdens die beroerde meidagen bleef hij tijdens de ganse duur van de achttiendaagse veldtocht aan de zijde van de Koning. Als dusdanig heeft hij een rol gespeeld bij de capitulatie van het Belgisch leger, en dit wordt gedetailleerd beschreven in het boek "Kroongetuige", door de Koning zelf geschreven (doch slechts gepubliceerd na zijn overlijden).

Met dit verhaal over Sir Roger Keyes lopen wij in deze epiloog al vooruit op het rampzalig vervolg dat W.O.1 vrij kort nadien reeds zou kennen in W.O.2. Gedreven door hun frustraties en complexen tegenover Frankrijk en Groot-Brittannië, waren de Duitsers in 1914 onbezonnen de oorlog ingetrokken. Hadden zij hieruit de nodige lessen getrokken? Kennelijk niet, want in de kortste keren schaarden zij zich weerom achter een politieke avonturier, nog gevaarlijker en roekelozener dan de Kaiser die intussen in Nederland in een zeer comfortabele ballingschap leefde. En andermaal zou Oostende de verschrikkingen kennen van oorlog en bezetting. En weerom zou de zeevisserij hierbij voor de burgerbevolking een belangrijke rol spelen. Doch dat is een ander verhaal en eventueel het thema van een hierbij aansluitende studie.

"De langste reis begint met de eerste stap" (Confucius). De reis en de zoektocht naar duurzame vrede in Europa, is buitengewoon lang en moeizaam geweest. Werd hiertoe tijdens de Duitse bezetting in W.O.1 de eerste stap gezet, meer bepaald door de moedige en onverzettelijke houding van de burgerbevolking? Het antwoord hierop laten wij aan het persoonlijk oordeel van de lezers van deze studie. Toch willen wij hieraan, ter overweging, volgende slotbeschouwing toevoegen:

In deze studie wordt een stuk plaatselijke geschiedenis beschreven die blijkbaar het strikt lokaal karakter van dergelijke heemkundige studies overschrijdt, niet alleen omdat de feiten gesitueerd worden binnen het algemeen en globaal historisch referentiekader, maar ook en vooral omdat dit een "case study" is aangaande vrij universele gedragingen en reacties tijdens noodsituaties. De geschiedschrijving dient in eerste instantie om lering te kunnen trekken uit het verleden (met het oog op het voorkomen van fouten en vergissingen in de toekomst), en in dat opzicht kan deze "case study" dienstig zijn, vooral wanneer men vaststelt dat nauwelijks een paar decennia later men weer teruggevallen is in nagenoeg dezelfde tekortkomingen. Ook vandaag nog bestaat in de meeste landen de civiele defensie in het beste geval enkel op papier. Aan militaire defensie wordt doorgaans wel de nodige aandacht besteed, doch met militaire middelen kan men (als alles meevalt) een oorlog winnen, maar het is met de civiele defensie dat men nadien de vrede moet winnen, ... wat een zeer complexe en problematische aangelegenheid is, zeker wanneer men erop niet is voorbereid (zie bijvoorbeeld Irak). Ook is het zo, dat via het preventiebeleid van een behoorlijk functionerende civiele defensie, in sommige gevallen het ontstaan van een conflict kan voorkomen worden. Maar, When will they ever learn?

BIBLIOGRAFIE

- ANDRIESSEN, J. - De Eerste Wereldoorlog - REBO Productions, Lisse, Nederland, 2002.
AYRES, L. - The War with Germany : A statistical summary - Government Printing Office, Washington, USA, 1919.

- ART, J. e.a. – Geschiedenis van de kleine man – BRT/Open School, Brussel, 1979.
- BALDWIN, H. - De Eerste Wereldoorlog – Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht, 1965.
- BALTHAZAR, H. e.a. – De moderne tijd van 1914 tot heden – Uitgeverij Baart, pvba, Deurne, 1983.
- BLOCH, I. The future of war, in its technical, economic and political relations - Ginn & Co, Boston, USA, 1899.
- BLY, F. Onze Zeilvischsloepen – De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen, 1920.
- BRADSHAW, S. The Origins of the World War – Macmillan, New York, USA, 1939.
- CLAES, E. Bei uns in Deutschland – oorlogsdagboek – Standaard Boekhandel, Antwerpen, 1920.
- CHURCHILL, W. The World Crisis – Scribner & Sons, New York, USA, 1920.
- DEBAEKE, S. Humor in de oorlog - Uitgeverij De Klaproos, Veurne, 1994.
- DE LAUNAY, J. Histoire de la diplomatie secrète de 1914 à 1945 - Collection Marabout Université – Editions Gérard & Co, Verviers, 1966.
- DEROLEZ, M. Onze oude vissers en hun bedrijf – De Sikkel, Antwerpen, 1950.
- DESNERCK, G. Vlaamse visserij en vissersvaartuigen – Dewilde, Handzame, 1974.
- DESNERCK, R. De Oostendse visserij – Uitgeverij J. Herrebout, Brugge, 1986.
- DEVOS, J. De vissers te Oostende 1870/1889, Grondlijnen voor de studie van hun gemeenschap - Licentiaats thesis RUG Gent, Academiejaar 1978/79.
- DEZUTTERE, Ch. Enquête sur la pêche maritime en Belgique – Office de Publicité, Brussel, 1909.
- DODSON STAMPS, T. A short military history of World War I - Military Academy, West Point, NY, USA, 1950.
- ELLEBOUDT, A. & LEFEVRE, G. – Oostende onder de Duitse bezetting – Uitgave van “De Zeewacht”, Oostende, 1920.
- FALLS, C. The Great War 1914/18 - Putnam's Sons, New York, USA, 1959.
- FILLIAERT, J. De laatste Vlaamse IJslanvaarders – Lannoo, Tielt, 1944.
- GEVAERT, F. & HUBRECHTSEN, F. Oostende 14-18 (2 delen) - Uitgeverij De Klaproos, Veurne, 1995.
- GOLDER, A. Rapport sur l'extension de la pêche à vapeur – Oostende, 1901.
- HOCKLING, H. The great epidemic - Little, Brown & Co, Boston, USA, 1961.
- JANSOONE, R. Réalités et perspectives de la pêche maritime belge – Belgische bijdrage voor de « 35a Fiera di Ancona, Internazionale della Pesca », Ancona, Italië, 1975.
- JANSOONE, R. Zoeklicht op de aanvoersector van het zeevisserijbedrijf in België – Benelux Tijdschrift, Brussel, 1982
- JANSOONE, R. Basic problems in fisheries economics and studies on costs and earnings in Belgian fisheries, ABOS-syllabus, 1985.
- JANSOONE, R. Sociological research in fishing communities – ABOS-syllabus, 1985.
- JANSOONE, R. Het laatste bolwerk van de jager: beknopte geschiedenis van de Vlaamse Visserij – Ministerie van Landbouw, Brussel, 1994.
- KLAUSING, J. De zeevisserij te Oostende tussen de eeuwwisseling en de Eerste Wereldoorlog – Ostendiana I, Oostende, 1972.
- LIDDELL HART, B. A History of the World War - Faber, Londen, UK, 1934.
- LLOYD GEORGE, D. War memoirs - Little, Brown & Co, Boston, USA, 1934.
- LUYKX, T. Politieke geschiedenis van België - Antwerpen, 1979.
- MAERVOET, W. De politieke evolutie in het arrondissement Oostende 1830/1914 – Licentiaatsverhandeling RUG Gent, 1965.
- Militärarchiv Freiburg (Breisgau), Duitsland – RM 8/241 - RM 5/V 4853 - RM 120/V 129.
- OMEY, E. Een structuuranalyse van de Belgische zeevisserij – WES, Brugge, 1982.
- PETERSON, H. Propaganda for war - University of Oklahoma Press, Norman, Oklahoma, USA, 1939.
- POPPE, M. Van mannen en de zee – Uitgeverij “Nieuwsblad van de Kust”, Oostende 1977.
- PETITJEAN, L. La marine impériale allemande sur la côte belge - artikel in “Neptunus” - april 1976 / februari 1983.

- REINERS, L. The lamps went out in Europe - Pantheon Books, New York , USA,1955.
- RITTER, G. The Schlieffen Plan - Frederick Praeger, New York, USA, 1958.
- SIMS, W. The Victory at Sea – Doubleday, Page & Co, New York, USA, 1920.
- SMISSAERT, A. Oostende tijdens de Eerste Wereldoorlog – oorlogsdagboek, gepubliceerd in maandelijks afleveringen in “De Plate”, tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring “De Plate”, Oostende, m.i.v. 1999.
- TERMOTE, T. S.M.S. Prangenhof – De Vorpostenflottille Flandern 1914-1918 aan de hand van professionele berging en maritiem archeologisch onderzoek. Association for Battlefield Archeology in Flanders, Voormezele, 2003.
- TUCHMAN, B. The guns of August - Macmillan, New York, USA, 1962.
- UREEL, L. De kleine mens in de Grote Oorlog - Lannoo, Tielt, 1984.
- VANCRAEYNEST, R. & DE GROEVE, A. Onze-Lieve-Vrouwecollege Oostende, 1842 – 1992. Oostende, 1992.
- VAN DE HULST, W. & KOCH, K. Ooggetuigen van de Eerste Wereldoorlog - uitgeverij Anthos, Amsterdam, 2004.
- VAN DER WEE, H. & TAVERNIER, K. De Nationale Bank van België en het monetair gebeuren tussen de twee wereldoorlogen - Brussel, 1975.
- VERBRUGGHE, L. De zeevisscherij en de Roode Vloot – De Wilde Roos, Brussel, 1923.
- WEISE, R. Onze Vlaamse vissers in de 1^e Wereldoorlog – artikel in “Neptunus” nr 269, december 2002.
- WESTWELL, I. World War I: Day by Day – Brown Partworks Ltd, London, UK, 2000.
- WILLEMSSEN, A. Het Vlaams-nationalisme : De geschiedenis van de jaren 1914-1940. Het Spectrum, Utrecht, 1969.
- WILS, L. Flamenpolitik en activisme - Davidsfonds, Leuven, 1974.
- WOLFF, L. In Flanders Fields : The 1917 Campaign - The Viking Press, NY, USA, 1958.
- X. Naval Operations , Official History – Longmans & Green, Londen, UK, 1920/31, vol.1-5.
- X. An Flanderns Küste - Kriegszeitung des Marinekorps (15 maart 1916 – 1 oktober 1918).

WIJ ZOEKEN

Wij zoeken foto's van binnenzichten van Oostendse cinema's na 1945.

Leden die in het bezit zijn van dergelijke foto's kunnen die afgeven aan de balie van ons museum.

De foto's worden gescand en zo vlug mogelijk terug bezorgd.

Militaire gebouwen te Oostende in het verleden.

door Freddy Hubrechtsen

II. HET ARSENAAL(23)

Na het Beleg van Oostende (1601-1604) kwam een Spaans garnizoen in de stad gelegerd. Het door de troepen bezette terrein, Spaans Kwartier genoemd, was begrensd door de Groentenmarkt, ongeveer de huidige Louisastraat en de stadswallen. Dit terrein was een onderdeel van de "Laetste Afsnydinghe" van de stad tijdens de ultieme fase van het Beleg.

De plaats was bijzonder geschikt om als citadel te dienen met controle over de haveningang en over de stad.

Men bouwde er twee kazernes en nog andere gebouwen met militaire bestemming. Het vaste garnizoen was zeker niet overdadig groot maar in een vesting hoort o.a. artillerie. Uiteraard werd ook een arsenaal gebouwd.

Er wordt ons weinig of niets verteld over dit gebouw in de XVIIde eeuw.

Na het Beleg zou een arsenaal gebouwd zijn op de plaats van het vroegere stadsmagazijn op de Grote Markt. Dit arsenaal werd in 1645 verkocht.(24) Door de krijgsverrichtingen tijdens de Spaanse Successieoorlog werd het nieuwe arsenaal dat gelegen was tegenover het Kapucijnenklooster aan het kruispunt met de Aepestraete (Brabantstraat) verwoest (25)

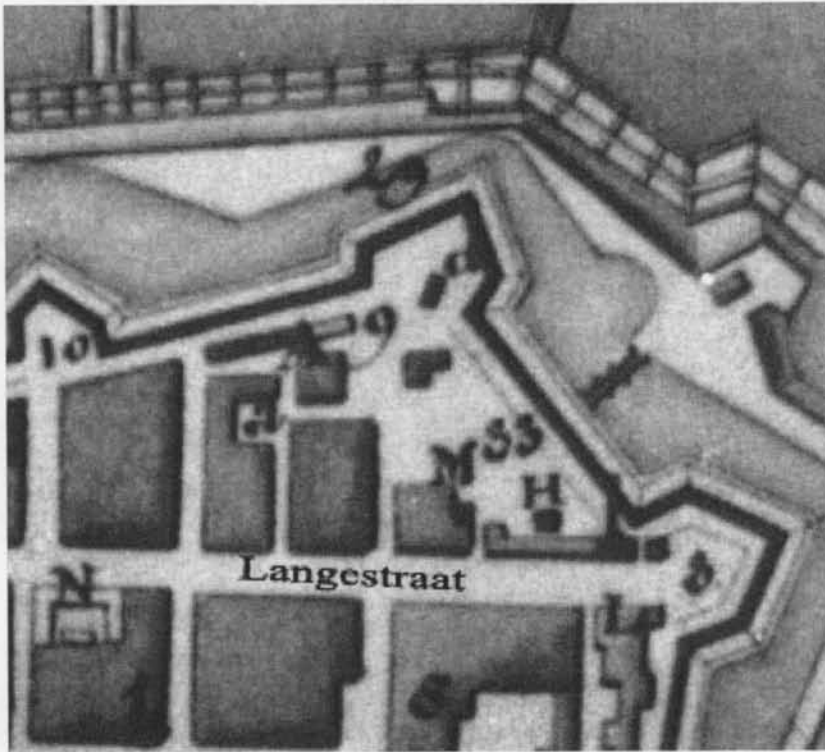

Maquette van Oostende einde 17de eeuw (26)

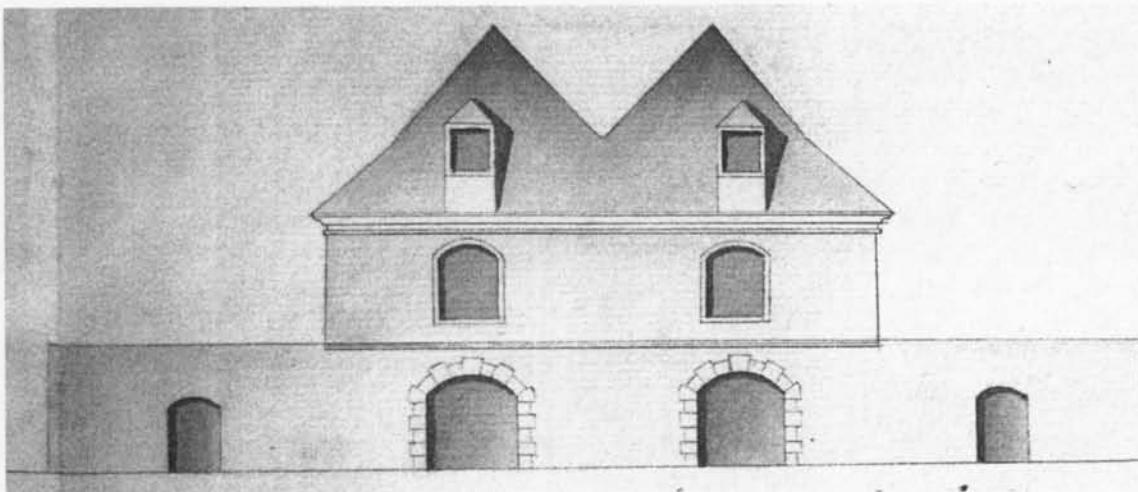
Dan werd het even stil rond het gegeven.

In 1732 ontstond er een discussie omtrent de bouw van een nieuw arsenaal waarbij het idee werd geopperd het vroegere militair hospitaal te gebruiken gezien de munitie daar reeds lag opgeslagen.

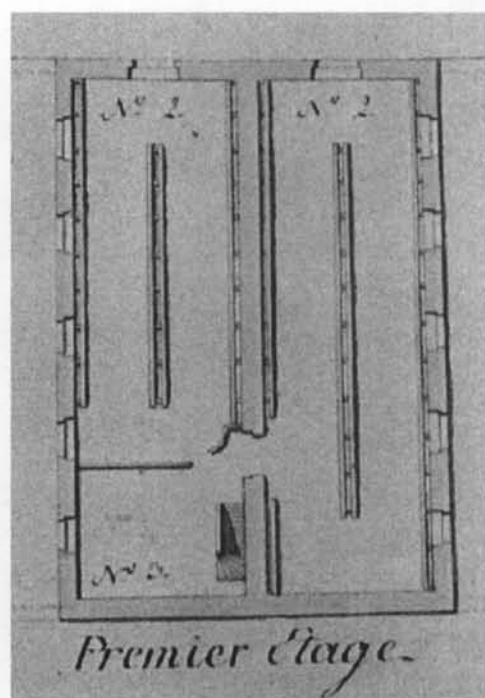
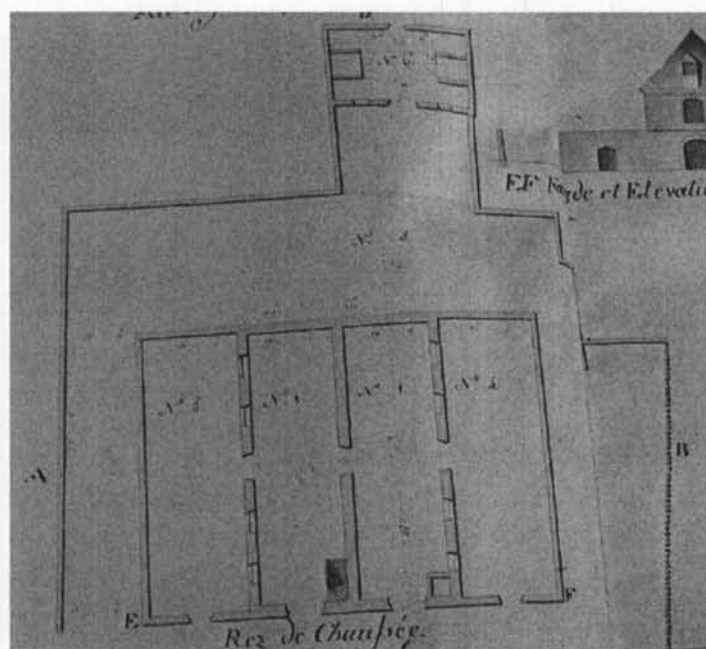
Er werd tenslotte in 1733-1734 een nieuw arsenaal gebouwd achter het militaire hospitaal.(27)

De letter H staat hier voor het arsenaal en I (rechts van H) is het militaire hospitaal.

Vooraanzicht van het gebouw.

Gelijkvloers: Nrs 1: zalen voor de affuiten en hun tractiestel
 Nrs 4: afgesloten koer waar de projectielen gestockeerd werden
 Nr 5 : koer
 Nr 6 : smidse van het arsenaal

Eerste verdiep: Nrs 2 : wapenzalen
 Nr 3 : lokaal voor het schoonmaken van de wapens

Men was niet helemaal tevreden met de toestand van het gebouw. Er zijn scheuren in het metselwerk wat bewijst dat de constructie van de fundering onzorgvuldig gebeurde. De daken waren met leien belegd maar bij sneeuw en grote regenval bleef het water niettegenstaande de brede loden goot staan tussen de twee daken wat schadelijk was voor het schrijnwerk.

Tijdens de grote uitverkoop van 1781-1782, waarbij heel wat gronden en gebouwen verkocht werden (ook militaire), werd het arsenaal verkocht op 31 december 1781 voor 26.400 gulden aan een zekere Franciscus de Vinck.(28)

De Fransen namen in juli 1794 onze contreien terug in voor een lange periode. Met de vrede van Campo Formio in 1797 deed de Oostenrijkse keizer afstand van de Oostenrijkse Nederlanden ten voordele van Frankrijk(29). De Oostenrijkers zullen onze gebieden in 1814 niet meer opeisen waardoor het Verenigd Koninkrijk kon ontstaan.

Op 23 juli 1799 vergaderden de oorlogscommissaris van Oostende Boquet, de commandant van de artillerie Santonnaere en de commandant van de plaatselijke genie D'Autel op last van de minister van oorlog met de bedoeling een proces-verbaal op te stellen waarin alles vermeld werd wat noodzakelijk was voor het militaire establishment in onze stad (30).

Wat de artillerie betreft was alles in orde ware het niet dat het gebouw dat dienst deed als arsenaal een groot magazijn was , eigendom van een "émigré" m.a.w. iemand die voor de Franse bezetting het land verlaten had.

Het gebouw was te groot (totale oppervlakte 2.550 m²) en niet stevig genoeg voor het materiaal dat het moest bevatten.

Men stelde voor een nieuw arsenaal te bouwen:

- Een wapenzaal van 300 m².

- Een loods, 180 m², voor de twee smidsen en een slotenmaker.
- Een magazijn met een gelijkvloers en een verdieping (elk 300 m²).
- Een zaal, 210m², voor het behandelen van springstoffen (vuurwerkmaker).

Dat is een totaal van 1290m².

Bij dit nieuwe arsenaal zou een verblijf voor de commandant en de magazijnmeester van de artillerie moeten voorzien worden.

Men blijkt vroeger zelfs geopteerd te hebben voor het Kapucijnenklooster maar gezien dit verkocht werd is men verplicht een nieuwbouw voor te stellen.

Dit nieuwe magazijn zou moeten gebouwd worden in de "nieuwe stad" van 1784 (het Hazegras) aan de Catharinakreek voor het gemak van aankomst en vertrek van de goederen en materialen.

Dit plan komt later nog ter sprake.

Ook de terugkoop van het oude arsenaal voor een bedrag van 80.000 frank kwam ter sprake maar die prijs bleek meer te zijn dan het gebouw waard was daar het ook niet beschikte over een woonplaats voor de Garde d'Artillerie. Constructie van een nieuw bovenop het oude ?

Jean Charles Busso, op dat ogenblik directeur van de brievenpost , die het klooster van Witte Nonnen op 2 maart 1798 had gekocht voor 650.300 frank, stelde voor dit aan de militaire overheid te verkopen om te dienen als hospitaal, kazerne, arsenaal of een andere militaire instelling (31).

De interesse was gewekt want op reeds 15 september 1804 werd de directeur van de fortificaties, Pasquet, door de 1ste inspecteur-generaal van de Genie, Demibarrere, verzocht inlichtingen en advies te verstrekken aan de Minister van Oorlog. Pasquet speelde die vraag op 18 september door naar de kapitein J.St Leger, commandant van de Genie te Oostende (32).

Wij vinden dit klooster niet terug op de lijst van de militaire gebouwen die door de stad moesten overgenomen worden waaruit kan blijken dat dit domein toch niet door de overheid werd aangekocht (33).

Op 13 augustus 1814 werd een conventie gesloten tussen Groot-Brittannië en Nederland betreffende de controle op en het herstel van de versterkingen in de Lage landen.

Op 1 november 1815 stelde Captain Gipps van de Royal Engineers een inspectierapport op over de Vesting Oostende waarin hij o.a.vermeldt: "Storehouses, their state en contents :The only Public Store-houses, consist in the Arsenal, (which contains a good Artillery Establishment) (34).

Daarmee kennen we het bestaan van een arsenaal maar nog de locatie niet.

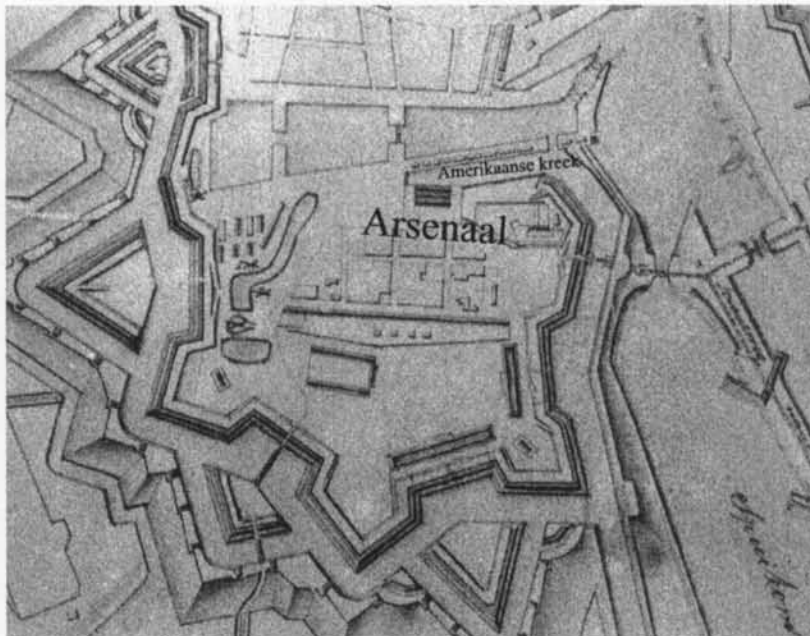
In zijn "Memorie van aanval en verdediging voor de vesting Oostende" van 20 september 1817 schrijft 1ste kapitein ir. Pasteur "Het arsenaal is een geabandonneerde kerk en klooster bestaande uit twee etages en hebbende een lengte van 120 voet en breedte van 106 voet voorzien van een groot plein waarop noch kanonstelling noch kogelbakken enz. zich bevinden. Dit gebouw is over het algemeen zeer slecht, oud, bouwvallig en zeer ondoelmatig dadelijk achter het front van attaque in nauwe straten, en zeer verre van de losplaatsen gesitueerd. Het is een dringende noodzakelijkheid een nieuw arsenaal voor de vesting aan te bouwen, hetwelk dan ook zal plaats hebben, hoewel deszelfs emplacement nog niet is bepaald; wij oordelen dat hetzelfde nooit beter dan naast de St Catherina Sluis aan de Amerikaansche Kreek zoude kunnen gesitueerd zijn" (35)

Op 2 augustus 1820 meldt Pasteur terloops in een brief aan de gouverneur van de provincie dat hij "dadelijk een begin heeft doen maken met het graven der fundamenten van het nieuw arsenaal" (36)

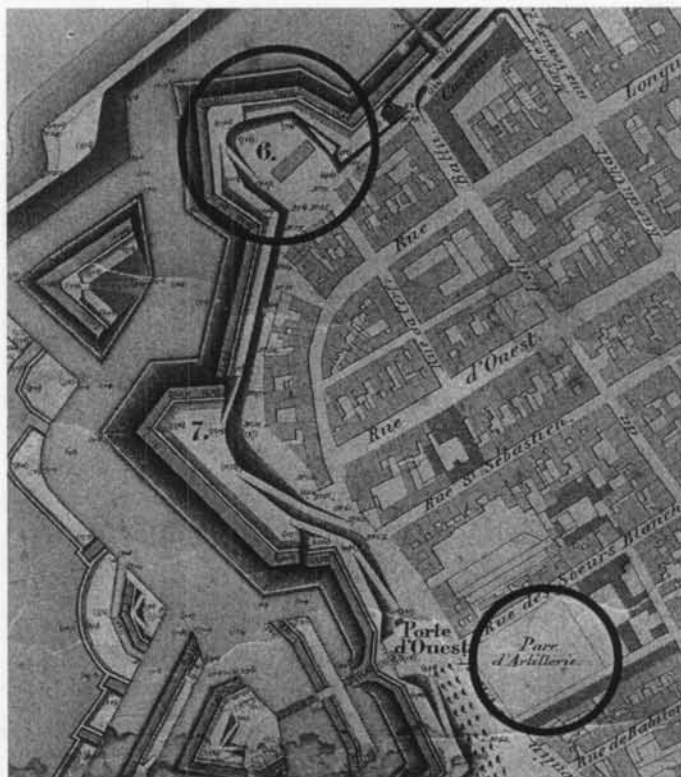
In zijn "Aantekeningen voor de vesting Oostende" vermeldt de opsteller over het arsenaal dat het is "een geheel nieuw bomvrij gebouw van drie etages lang 50 ellen, breed 32,50 ellen gelegen aan de Amerikaansche kreek, waardoor het alleen te water kan ontvangen; het is voorzien van eenen goeden ringmuur, waardoor eene ruime binnenplaats wordt ingesloten; er bestaan vier bakkerijen ieder voor 500 rations; tevens is er plaats tot berging van alle artillerie & genie behoeften & eenige levensmiddelen"(37).

Het arsenaal heeft een leien dak en er zijn twee citernes met een gezamenlijke capaciteit van ca. 400 kubieke meter.

Op de afbeelding hierna ziet u een uittreksel uit een kaart van 1823 met de plaats van het nieuwgebouwde arsenaal (38).

Het kanonmeubilair en de munitie werd niet alleen in het arsenaal bewaard want in zijn "Memorie van aanval en verdediging over de vesting Oostende" schrijft de kapitein ingenieur Masseur in 1825 in zijn laatste paragraaf: "Tegenover de Westpoort bevindt zich door hoge muren omringd een tuinplein, waarop de nodige kanonstellingen, kogelstapels & zijn; ook diend een gedeelte van het inwendige van Bastion N° 6 voor kogelstapels."(39)

In 1839 werd binnen het domein nog een ruime woning gebouwd voor de Garde d'Artillerie met zolder en kelder. In 1856 bouwde men een smidse binnen het domein.

Het gebouw had naast zijn uitstekende ligging, aanlegplaats voor schepen waardoor een snel laden en lossen mogelijk was en ver genoeg van het mogelijk aanvalspunt, ook nadelen.

Door zijn grote hoogte is het niet helemaal aan het zicht van buiten onttrokken en kan het zo vanaf het kruispunt Nieuwpoortsesteenweg – Torhoutsesteenweg onder vuur genomen worden(40)

Op zondag 26 maart 1865 merkten voorbijgangers omstreeks 14u30 op dat er rook kwam uit één van de vensters van het arsenaal. De alarmklok werd geluid en burgemeester Van Iseghem, plaatscommandant kolonel Bergenhouw en de commandant van het 8ste linieregiment, kolonel Dupont waren bij de eersten op de plaats van de ramp. De brandweer met de architect Vanhercke aan het hoofd werkte de ganse namiddag en nacht door maar kon het gebouw niet redden. De omgevende woningen konden echter gevrijwaard worden. Op 28 maart flakkerde de brand terug op in een kelder maar door het moedig optreden van een aantal militairen en een brandweerman kon een grote explosie verhinderd worden. Zelfs op 29 maart was nog een afdeling van de brandweer aan het nablussen.

Op 30 maart was het vuur volledig gedoofd.

Enkel de Garde d'Artillerie, kapitein M.Mutton, die zijn woning binnendrong om waardevolle documenten en voorwerpen te redden werd ingesloten in zijn woning en zwaar verbrand maar overleefde de catastrofe. In het puin werden een honderdtal frankstukken in goud gevonden en een aantal deels gesmolten zilveren muntstukken (41)

Voor hun optreden tijdens de brand op 26 maart werden de volgende ondersectiechefs van de brandweer beloond met de medaille in vermeille (verguld zilver): Jean Vanhove, Leopold Van Yper, Pierre Hoedts en Ferdinand Van Outryve. De sectiechefs zelf waren ook aanwezig tijdens de brand maar het beperkt aantal medailles die zouden uitgereikt worden deed hen besluiten de ondersectiechefs voor te dragen.

Voor hun optreden op 28 maart kregen de volgende mensen een medaille:

In goud: brandweercommandant Pierre Vanhercke, kapitein Pierre Vandenbogaerde, commandant van de genie; kapitein-commandant Louis Vilain van het 4de artillerieregiment.

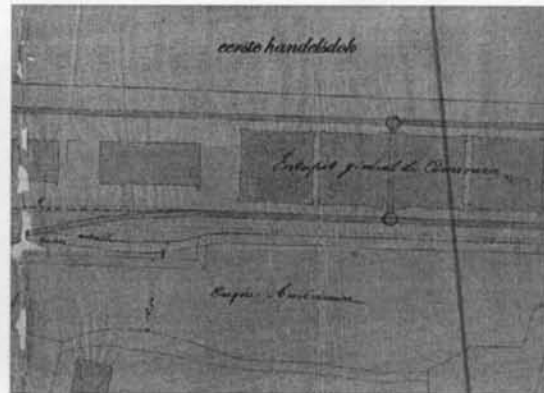
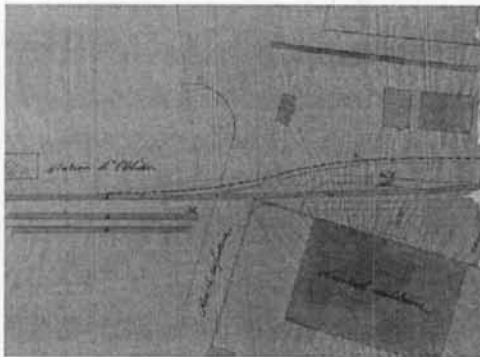
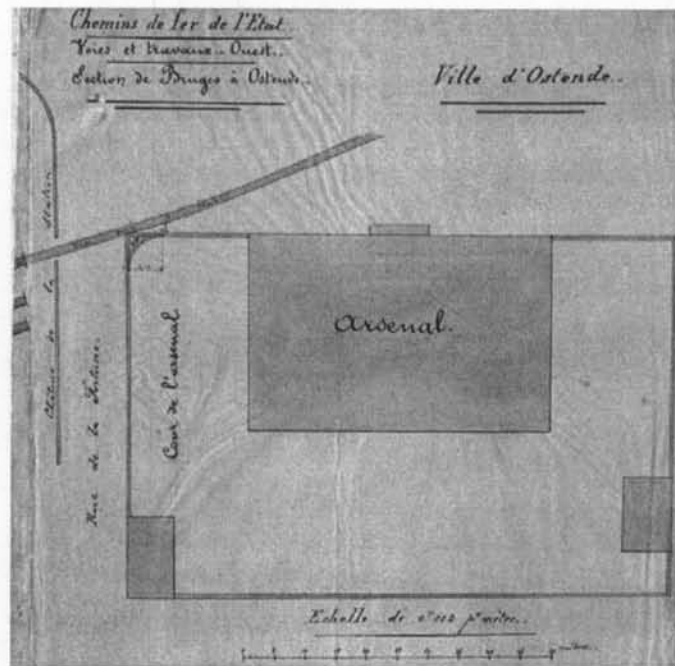
In vermeille: brandweerman Albert Vigne, conducteurs van de artillerie Jean Baptiste Claeys en Albert Tilkens, kanonnier 1ste klas Adolphe Biard, Brigadier-portier van de artillerie Jean Baptiste Vanderputten, de kanonniers 2de klas van het 4de artillerieregiment Louis Neetens, Henri Paelmen, François Cirez, Aimé Marechal, Charles George, Jean Nicolas en Jean Baptiste Goor.(42)

Gezien de regering Oostende als vestingstad had afgeschreven, werd door baron Chazal, Minister van Oorlog, bij ministerieel besluit van 20 juni 1865 een speciale commissie samengesteld om te onderzoeken welke terreinen en gebouwen afhankelijk van het nationaal militair domein te Oostende dienden te worden voorbestemd om over te dragen aan de verschillende staatsdiensten.

Deze commissie vergaderde in het stadhuis gedurende drie zittingen en verklaarde zich akkoord met een proces-verbaal van 10 augustus 1865 waarna de leden van de commissie dit document ondertekenden.(43)

In het eerste hoofdstuk werd reeds de overgave van het Koninginne- of Groot Kwartier besproken. Naast een aantal later nog te bespreken gebouwen en domeinen kwam ook het arsenaal aan de beurt.

Op 28 juni 1865 ondertekenden de majoor Eugène Trumper, commandant van de Genie te Oostende, en Bernard Van Moere, hoofdingenieur en diensthoofd bij de Staatsspoorwegen, een proces-verbaal betreffende de afstand door de militaire overheid van een terreingedeelte van 7,74m² in de westelijke hoek van het domein om de aanleg toe te laten van een spoorlijn vanuit het station naar de stedelijke opslagplaatsen(44)

Er komt een vervolg met een proces-verbaal van 27 december 1865 getekend door majoor Trumper en Dhr. Van Bredael, ontvanger van Registratie en Domeinen te Oostende waarbij de gebouwen, koeren en tuinen aan het Ministerie van Financiën worden overgedragen.

Deze overdracht behelst niet de woning van de Garde d'Artillerie (donker gekleurd op het plan) en het terreingedeelte dat reeds in juni aan het Ministerie van Openbare Werken overgegeven

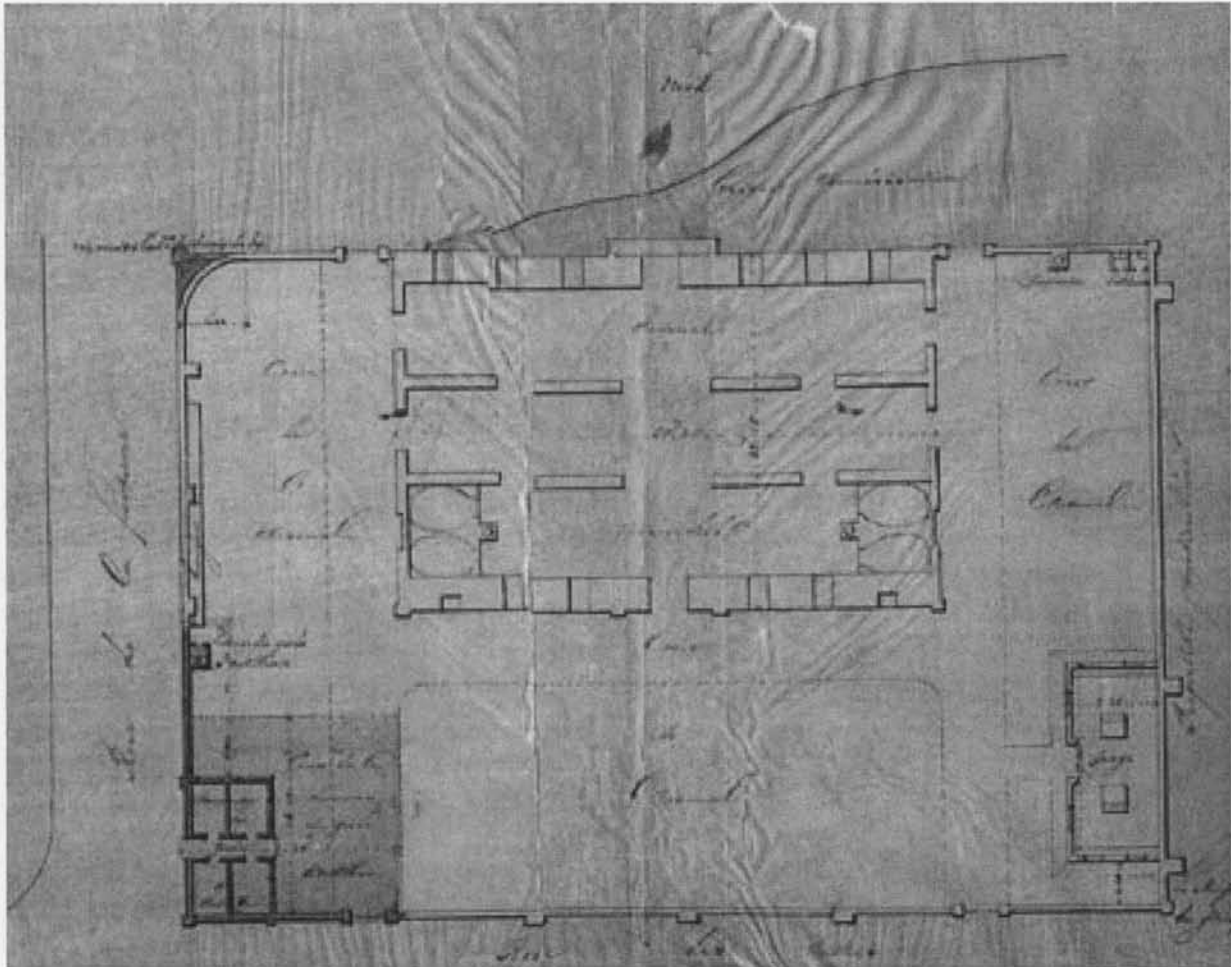
Het overgedragen gedeelte beslaat een oppervlakte van :

	ha	a	ca	ma
Arsenaal	0	16	11	
De smidse	0	01	44	
De koer met ovens, latrines, hangar en de omheiningmuur	0	31	54	26
Totaal	0	49	09	26

Hat arsenaal zelf meet 50,2m lang, 32,1 m breed en 13 m hoog met vier broodovens, twee fornuizen waarvan één met grote koperen ketel, twee pompen met arduinen bekken, 487 m ankers uit getrokken ijzer met bijbehoren, 50 kg smeedijzeren bouwonderdelen, ijzeren trapeleuningen, 70 kg oud lood etc. De loods bevindt zich tegen de westelijke muur van de omheining, is 20m lang op 1,25m breed en 1,75 m hoog met 11 eikenhouten stijlen op arduinen sokkel en een dak bedekt met rode Boomse dakpannen. De koer omringt de gebouwen en heeft een omheiningmuur van 2,8 m hoogte en 0,7 m dik. De smidse met vier vuren bevindt zich in de oostelijke hoek van de omheining

in een gemetseld bouwwerk en is 17,2m lang, 8,35m breed en 3,5m hoog. Het dak bestaat uit blauwe Boomse dakpannen.

Er bevindt zich nog een oven en een latrine in metselwerk tegen de noordelijke muur.

Het derde deel van de overdracht is een proces-verbaal van 3 november 1866 van overgave tussen de Ministeries van Oorlog en Financiën enerzijds en het Ministerie van Openbare werken (Directies Spoorwegen, Post en Telegraaf) anderzijds betreffende de militaire terreinen nodig voor de spoorweg en afhankelijkheden. Dit PV werd ondertekend door 1ste kapitein Soyer, commandant van de Genie van Oostende, Dhr. Van Bredael, ontvanger van de Registratie en Domeinen te Oostende en Dhr. Lamquet, ingenieur diensthoofd bij de directie Spoorwegen, Post en Telegraaf (45)

Het behelst hier de overdracht van totaal 6ha, 68a, 70ca, 26ma. bestaande uit

- a. de woning van de Garde d'Artillerie (3 are 60 ca)
- b. de gebouwen en terrein overgegeven op 27/12/1865 aan het Ministerie van Financiën (zie boven)
- c. terreinen die deel uitmaakten van de vesting en die in een later hoofdstuk nog besproken worden.

Hiermee viel het doek voor het arsenaal van Oostende.

(wordt vervolgd)

EINDNOTEN

De eindnoten van (1) t.e.m. (22) verwijzen naar het artikel "Militaire gebouwen te Oostende in het verleden" verschenen in het februari-nummer blz. 2006-53.

- (1) Museum voor schone Kunsten Oostende.
- (2) De straatnamen van Oostende wijzigden regelmatig. In de 18de eeuw noemde de Van Iseghemlaan de Vestingstraat en later de Noordstraat en Noordlaan. De Christinastraat was de Karne- of Keernemelkstraat. Het gedeelte van de Vlaanderenstraat waarvan sprake was de Kalvermarkt of Beestenmarkt. De verbinding Grote Markt en Langestraat was de Kattestraat.
- (3) Proces-Verbaal 04/07/1866 met toelating ministerie van oorlog van 23/06/1866, 4de afdeling Nr 14325 en ministerie van financiën Nr 7131 Ca van 2 juli 1866 (Archief Koninklijke Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate).
- (4) Over de datums 1741 of 1742 zijn de onderscheiden bronnen het blijkbaar niet eens.
- (5) «Etat des bâtiments destinés a loger des troupes a Ostende et au fort philippe» Service Historique de L' Armée de Terre (SHAT), Château de Vincennes» Archief: Genie, Places Etrangères, Carton I pièce 32.
- (6) Uittreksel uit een kaart van 1747, anoniem, SHAT Bibliotheek.
- (7) Bedoeld is Maria Theresia wiens opvolging van haar vader, Karel VI, zelfs na de Pragmaticke Sanctie nog steeds niet vol aanvaard werd door sommige mogendheden.
- (8) "Atlas contenant les plans et profils des batiments militaires en la ville d'Ostende" SHAT Bibliotheek. Er zijn 26 plannen waarvan één opgemeten en getekend door kapitein ingenieur H.Hamez in 1766, twee opgemeten door onderluitenant ingenieur De Lamy en getekend door onderluitenant ingenieur A.Boulanger (1768) en drie opgemeten en getekend door onderluitenant ingenieur A.Boulanger (1767, 1768, 1769). Op de andere plannen staat geen naam vermeld.
- (9) Er zijn duidelijk wijzigingen gebeurd in de loop der jaren want de cijfers komen niet overeen met hetgeen D'Ayme in zijn verslag vermeld had. Zelfs met aan de bewoners wat meer ruimte in bed te geven.
- (10) Daniël Farasyn: "1769-1794: de 18de eeuwse bloeiperiode van Oostende", blz. 53.Stadsarchief Oostende 1998.
- (11) De "Munitionnaire" of proviandmeester is de ambtenaar belast met de bevoorrading van levensmiddelen en andere bevoorrading van de troepen. Het woord "munition" komt van "munir"=voorzien van, in dit geval voorzien van wapens en levensmiddelen. Vgl. het "pain de munition" = brood dat als mondvoorraad aan de soldaten werd uitgedeeld. Voor specifieke bevoorrading had men soms specifieke benaming zoals vb. "munitionnaire d'artillerie".
- (12) SHAT Archief: dossier Xe537 en Xe538.
- (13) Rijksarchief Brugge (RAB) Inventaris 86 Nr 3655.
- (14) SHAT dossier Xe537 en Archief Koninklijk Museum voor het Leger en de Krijgsgeschiedenis (KML), Fortificatie Oostende, doos 3, bundel 12.
- (15) RAB. Inventaris 82 Nr. 2419.
- (16) Archief KML Fortificatie Oostende, doos 4: de verslagen van de onderscheiden commandanten van de plaatselijke militaire genie.
- (17) Stad Oostende, registers voor geboorten en overlijden.
- (18) Archief KML Fortificatie Oostende, doos 4.
- (19) Idem.
- (20) Uittreksel van een kaart van Oostende en omgeving opgemaakt door de topografische brigade van de militaire genie 20 februari 1856 (Kaart 1856 archief De Plate). De brug naar de kursaal werd later verplaatst want hij wordt 10 jaar later op de tekening behorend bij het PV van overgave (verwijzing 3) geplaatst ongeveer ter hoogte van de Vlaanderenstraat.
- (21) Zie verwijzing (3).

- (22) Museum voor Schone Kunsten Oostende. In Oostende houdt men nogal hardnekkig vast aan de betiteling "Het Spaans...." Zelfs als dit overduidelijk uit de Oostenrijkse periode of uit een latere periode stamt cfr. het "Spaans" huisje in de Christinastraat.
- (23) Latijn: ars, arcis : burcht, citadel. Een arsenaal is een plaats waar militair materiaal wordt opgeslagen, hersteld en/of vervaardigd. Men onderscheidt ook nog marinearsenalen waar oorlogsschepen worden gebouwd. Het woord arsenaal dekt tegenwoordig vele ladingen en zijn nu meestal constructieateliers. Vroegere militaire arsenalen zijn tegenwoordig veelal als museum ingericht vb. het Berlijnse Zeughaus (Ned. Tuighuis) aan de prachtboulevard Unter den Linden waarin het "Deutsches Historisches Museum" is ondergebracht en vooral het "Landeszeughaus " te Graz (Oostenrijk) waarin zich de grootste historisch gegroeide collectie helmen, harnassen en wapentuig ter wereld bevindt.
- (24) Ary Sleeks: " Oude Oostendse Straten en Gebouwen", p. 75 en 77. Oostende s.d.
- (25) J.J.Bowens; "Nauwkeurige Beschrijving der oude en beroemde zee stad Oostende gelegen in Oostenryksch Vlaenderen" Brugge 1792, Anastatische herdruk Familia et Patria Handzame 1968, p.15.
- (26) Daniël Farasyn; "Belgische Steden in Reliëf – Oostende" Pro Civitate Brussel 1965.
- (27) -Daniël Farasyn; "1769-1794..." o.c. p.54.,
 -"Atlas..."SHAT Bibliotheek o.c.: 1732 - Algemeen Rijksarchief (ARA) Conseil des Finances, Inventaris 103 Nr 3081
 -Olivier Debaere vergist zich in zijn werk «Stedenatlas van Oostende"-Oostends Stadsarchief 2002- waar hij op p.105 vermeldt dat het arsenaal zich ten zuiden van de stad bevindt zoals getekend op een kaart uit 1742 (afbeelding 58 in het boek). Het door hem bedoelde arsenaal is de plaats van de scheepswerven.
 Een militair arsenaal zal nooit buiten de vesting gebouwd worden !
- (28) J.J.Bowens,o.c.,deel II p. 178 - Nota Generaal Durutte "sur les Places du Département de la Lys" maar hier is sprake van de verkoop aan een Deens burger, KLM Franse periode Invent. 17 Doos 18 Nr 421.
- (29) KML 1997 Acta van het colloquium "Campofornio 1797: La Belgique change de maîtres" Art.III van dit verdrag: «Sa majesté l'empereur, roi de Hongrie et de Bohème, renonce, pour elle et ces successeurs, en faveur de la république française, a tous ses droits et titres sur les ci-devants provinces belgiques, connues sous le nom de Pays-Bas autrichiens. La République française possèdera ces pays à perpétuité, en toute souveraineté et propriété, et avec les biens territoriaux qui en dépendent».
- (30) SHAT dossier Xe 537.
- (31) Brief Busso aan Napoleon (26 Thermidor an 12 =14 augustus 1804) KML Fortificatie Oostende Doos 3 bundel 11.
- (32) KML Fortificatie Oostende Doos 3 bundel 11.
- (33) RAB Inventaris 82 Nr 2419; SHAT dossier Xe 537.
- (34) - J-Carmichael Smith, Colonel Commanding Royal Engineers: His Royal Highness The Prince of Orange – State of the Fortresses in Flanders – November 1815" KML bibliotheek DK 1 (Br).
 - Lieut.General Sir Harry, D.Jones,K.C.B.: "Reports relating to the re-establishment of the Fortresses in the Netherlands from 1814 to 1830" London 1861 (Printed for Private Circulation) –privé collectie.
- (35) KML Fortificatie Oostende Doos 4. Het "front van attaque" waarvan sprake is de westelijke zijde van de stad waarlangs de aanvaller in het verleden bij herhaling de stad is ingedrongen.
- (36) KML A12/34/11.
- (37) NN ± 1823 KML Fortificatie Oostende Doos 4. Dr K.A.H.W. Leenders , mededelingenblad Heemkundekring Jan Uten Houte Etten-Leur Nr 25(2004) "Van Ellen Palmen en Meters": In 1810werd het metriek tiendelig maatstelsel ingevoerd en na de Franse periode wilden sommigen terug naar het oude maatstelsel. In 1816 kwam men tot een compromis waarbij de oude klassieke benamingen gebruikt werden m.a.w. 1el = 1m, 1palm = 10 cm, 1 duim = 1

cm. Dit bleef in Nederland van kracht tot 1937. Men moet dus voorzichtig zijn als men leest hoe groot onze voorouders uit die tijd waren: 1 el, 8 palmen, 1 duim is dus niet $1 \times 69 + 8 \times 10 + 1 \times 2,5 = 151,5$ cm maar wel 181 cm en dus niet van de kleinste ! Zie ook "Almanach der provincie West-Vlaenderen" Brugge 1829.

- (38) KML Kaarten in handschrift Oostende A11.
- (39) KML Fortificatie Oostende Doos 4. Dit tuinplein is niets anders dan de tuin van het voormalig klooster der Witte Nonnen die ook nog "Parc à Boulets" werd genoemd. - Kaart 1856 (o.c.)
- (40) E.Trumper, 1ste Kapitein van de Genie, "Mémoire descriptif de la Place d'Ostende et ses environs"
- (41) L'Echo d'Ostende van 29 en 30 maart 1865.
- (42) - Koninklijk Besluit van 15 september 1865 gepubliceerd in het Staatsblad van 26 september 1865 bijlage p.25.
- Ronny Villeirs: "Geschiedenis Brandweer Oostende" Oostende 1988 p.10-11.
- (43) 5de Regionale Directie van de Militaire gebouwen (5 KDR) Brugge 31.01.1966: Verslag in verband met de eigendomstoestand van de Generaal Mahieukazerne en de eigendomsgrens: Staatsdomein en het Maria-Hendrikapark .
- (44) PV van 28.06.1865 met toelating van het Ministerie van Oorlog d.d. 03/06/1865 4de afdeling Nr. 12809 en het Ministerie van Openbare Werken d.d. 06/05/1865 2de directie Nr. 297/2493 (Archief de Plate).
- (45) PV van 03/11/1866 met toelating van het Ministerie van Oorlog van 28/05/1866 4de afdeling Nr 14325, het Ministerie van Financiën van 09/06/1866 2de afdeling Nr. 325/8237 en het Ministerie van Openbare Werken van 6 juni 1866 Nr. 297/2826, 2de afdeling, 2de bureau uitgaand Nr. 16688.(Archief de Plate).

RAADPLEEG REGELMATIG ONZE WEBSITE! (www.deplate.be)

Wat vindt U daar?

- De inhoud van ons tijdschrift.
- De inhoud van de tijdschriften waarmee wij een ruilabonnement hebben.
- Het jaarprogramma (met eventueel de laatste aanpassingen).
- De tijdelijke tentoonstellingen.
- De geschiedenis van De Plate en van ons Museum.

DRIENKGELD

Serge VAN DAELE

Drinkgeld – pourboire – een tip – een fooi.

We weten allemaal waar het over gaat, maar de oorsprong is hoogst amusant.

In feite moeten we starten met het Engelse woord ‘tip’. In de 18^e eeuw komt het voor de eerste keer voor in een Londens restaurant waar de eigenaar een grote schaal op de toonbank plaatste met de woorden: “To Insure Promptness”. Letterlijk: voor een vlugge bediening.

Gasten die iets in de schaal gooiden, kregen inderdaad een veel snellere bediening.

De drie eerste letters van de woorden vormen samen het woord ‘TIP’.

De horeca is een traditionele fooienfuik, waar mensen in een gezellige stemming geld spenderen aan eten en drinken dat thuis dikwijls veel goedkoper is.

Kelners en serveersters verdienen weliswaar een salaris, maar het baantje is niet echt een vetpot, het werk is tamelijk zwaar en extraatjes zijn altijd welkom. Met het geven van een fooi kan de klant zijn waardering uitdrukken voor de kwaliteit van de dienstverlening. Als men niet tevreden is, geeft men niets.

Drinkgeld: het is de gewoonte, naargelang de appreciatie, wat drinkgeld op tafel te laten liggen: voor kleinere rekeningen is dat ongeveer 10%, voor grotere rekeningen iets minder dan 10%.

Drinkgeld geven is een kunst: niet te weinig, niet te veel. In Japan is dat eenvoudig, men geeft of ontvangt er nooit drinkgeld, het wordt er als onwaardig beschouwd. In de VSA daarentegen geldt het vaste tarief van 15% in restaurants. Fooien geven aan de barman in een Ierse pub is een belediging!

Elders in de wereld is dat niet zo duidelijk. De Tsjechen passen de volgende regel toe: afronding naar boven. Gewoonlijk naar een hoger tiental, geen honderdtal.

Meestal geeft men als reiziger in een hotel een fooi van 5 tot 8%. Nooit overdrijven! En ben je niet tevreden, geef je geen fooi. Fooien geeft men aan obers, portiers, kamermeisjes, bagagedragers, taxichauffeurs ... Een fooi (vooraf) garandeert natuurlijk geen perfecte bediening, maar soms helpt het wel (vooral op hotel bij een meerdaags verblijf).

Tot een 30-jaar geleden was er nogal wat te doen rond de verdeling van de fooien in het restaurant. Er werd een ingewikkeld systeem opgezet waar elk personeelslid (in sommige grote hotels en restaurants) een deel kreeg van het zogenaamde “drinkgeld”. Dit was ook zo in de Oostendse hotels en restaurants.

Het woord “drinkgeld”, in het Oostends dialect “drienkged”, kon ik niet terugvinden in het woordenboek van R. Desnerck. Het is waarschijnlijk geen zuiver dialect want in het Duits vinden we ook “Trinkgeld” terug. Het woord “pourboire” komt reeds voor in het Brusselse restaurantwezen in 1860 wanneer een klant een fooi gaf aan een ‘commis’ met de woorden “pour boire un verre mon petit” en wordt geassocieerd met de jonge snaken die dikwijls heel vroeg in het horecaberoep stapten als “commis” of “piccolo”. Het karige loon diende aan moeder afgegeven te worden maar over de fooi werd nooit gesproken en het diende heel vaak om de eerste sigaret of het eerste glas bier stiekem aan te schaffen.

In tijden van armoede en economische recessie was dit een ware luxe.

Weinig kelners en zaalmeesters kennen nu nog het “Troncsysteem” of “Busstelsel” van vroeger.

Heden ten dage verdeelt men gewoon de fooien onder elkaar (of niet!). In vele gevallen zal de patroon zich daar niet mee bezig houden.

Het "busstelsel" van vroeger bestond uit een grote "bus" waarin al de fooien terecht kwamen. Meestal was dit een kom uit glas of zilver met een slot eraan.

Om de 14 dagen of maandelijks opende de patroon of zaalmeester de bus en werden de fooien verdeeld volgens een puntensysteem.

Elke zaak had zo zijn eigen interpretatie van de puntenverdeling maar het kwam er meestal op neer dat de hoogste in functie de meeste fooien kreeg!

Voorbeeld van het busstelsel in het hotel Wellington anno 1954

Zaalmeester en keukenchef 12 punten

Rangskelner en saucier 9 punten

Kelner en kok 6 punten

Receptionist en piccolo 2 punten

2^e zaalmeester en 2^e chef 10 punten

Halve rangskelner en chef pâtissier 8 punten

Commis keuken en commis restaurant 3 punten

Voiturier en portier 1 punt

Het dient wel vermeld dat sommigen (voiturier, portier) fooien ontvingen van de gasten die nooit in de tronc terecht kwamen, omdat die personeelsleden enkel leefden van de fooien (dus geen vast inkomen hadden).

Op de foto hiernaast bemerkt u zo'n "tronc" in massief zilver van het Wellington hotel.

Ze is voor het eerst gebruikt in 1906 en deed dienst tot de beginjaren '60.

Bemerk bovenaan de gleuf om het geld in te stoppen. Binnenin is er een reservoir om het geld op te vangen.

Op huwelijken en belangrijke feesten in het hotel was het nog wel eens de gewoonte dat een 'commis' rondging bij de gasten, van tafel tot tafel, om wat drinkgeld te verzamelen voor het personeel.

Eerst moest men uiteraard toestemming vragen aan hem/haar die het feest organiseerde!

OPENINGSDATA MUSEUM IN 2006

- Elke zaterdag
- Van 24 december 2005 t/m 08 januari 2006 (gesloten 25 en 27 december, 01 en 03 januari 2006).
- Van 25 februari t/m 05 maart (gesloten 28 februari).
- Van 01 april t/m 17 april (gesloten 04 en 11 april).
- Van 25 mei t/m 28 mei.
- Van 15 juni t/m 17 september (gesloten elke dinsdag).
- Van 28 oktober t/m 05 november (gesloten 31 oktober).
- Van 23 December t/m 07 januari 2007 (gesloten 25 en 26 december 2006, 01 en 02 januari 2007).
Telkens van 10u tot 12u en van 14u tot 17u

Onze prijs = uw profijt
Uw kleurenfoto's manueel
afgewerkt volgens de
modernste technologie
met multi-scanner

 **COCK
CAMERA
SERVICE**

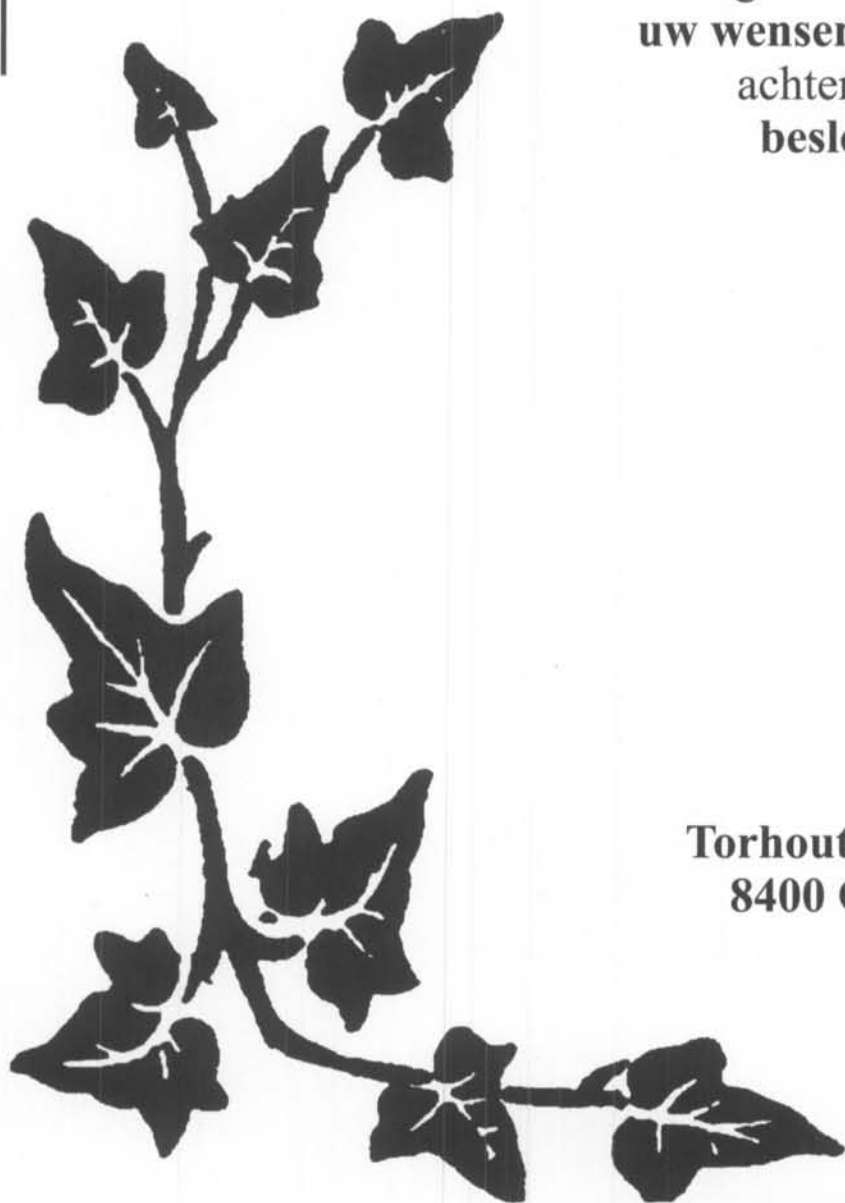
Hoek Jozef II straat en
Christinastraat - Oostende

Waar kwaliteit nog
vakmanschap is

Uitvaartverzorging - Funerarium

Jan Nuytten

Het **uitvaartkontra**kt
is de absolute **zekerheid**
dat uw begrafenis of crematie
zal uitgevoerd worden volgens
uw wensen en dat uw familie
achteraf **geen financiële**
beslommeringen heeft

Torhoutsesteenweg 88 (h)
8400 Oostende (Petit Paris)
tel. 059/80.15.53